

**CAMPANIE:
ARTISTUL
ASOCIAT**

Timp de o lună, un artist selectat de echipa revistei va fi promovat în paginile publicației, cititorii putând stabili o relație directă cu acesta.

AFLAȚI PRIMII TREI ARTIȘTI ASOCIAȚI DIN » PAGINA 4

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

**CIRCLUL NOSTRU
VĂ PREZINTĂ:**

PARIS. PRIMA VEDERE

Lucian Dan Teodorovici

E dimineață, mă aflu într-un hotel situat undeva în apropierea celebrului cimitir Pere Lachaise, n-am reușit încă să vizitez altceva în afara unui hipermarket, însă m-am apucat să scriu despre Paris.

TEO & GHEO ÎN » PAGINA 2

NR. 151 » 27 octombrie – 2 noiembrie 2007 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

Alexandru Solomon porne[te *Războiul pe calea undelor*

Universul școlilor de partid

Interviu cu Mihai Dinu Gheorghiu

„În mai toate societățile postcomuniste a existat această orientare dominantă spre politică a intelectualilor, fie cu angajament de tip opozițional, dizidenți înainte de '89, fie în trendul general.”

ÎN » PAGINILE 8-9

Orașe globale

Matei Bejenaru

Expoziția „Global Cities/Orașe globale”, concepută pentru Bienala de arhitectură de la Veneția din 2006 și itinerată apoi la Tate Modern din Londra în vara acestui an, analizează schimbările din ultima sută de ani în privința modului de viață urban.

ÎN » PAGINA 6

Artistul asociat al lunii noiembrie din „Suplimentul de cultură”, Alexandru Solomon, a prezentat în premieră mondială documentarul despre Europa Liberă, *Război pe calea undelor*, la Sibiu, în cadrul Astra Film Fest.

**UN REPORTAJ DE VERONICA D. NICULESCU
ÎN » PAGINA 5**

Campania „ARTISTUL ASOCIAT” debutează în numărul viitor. Veți citi un interviu cu Alexandru Solomon, realizat de Iulia Blaga.

Iulia Blaga: Ascultai Europa Liberă cînd erai mic? Bănuiesc că îți plăceau emisiunile muzicale.

Alexandru Solomon: Te înșeli. Aveam colegi care ascultau, copiau muzică de la radio, dar eu eram mai orientat deja spre vizual. Și mai apolitic, adică inconștient și apatic. Ascultam însă inevitabil radioul, pentru că Europa Liberă se auzea seară de seară la noi acasă. Ba chiar mă enerva – se auzea prost, plin de bruiaj. N-am avut o relație specială directă, dar era o prezență constantă, ca aerul sau apa, sau ca Nea Nicu. Și asta e un motiv în plus pentru care am vrut să fac filmul.

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Paris. Prima vedere

Trebuie să spun de la bun început că voi scrie un text grăbit. Nu grăbit în sensul timpului pe care i-l voi aloca. Și nici în sensul vitezei cu care îmi curg degetele peste tastatură. Grăbit pentru că va fi un text în care îi voi refuza Parisului orice altă poveste decît cea pur epidermică, permițându-mi să-i zic așa, orice altă poveste în afara celei pe care o poate spune un om aflat pentru prima dată aici, doar de cîteva ore plus o noapte și un somn adînc. E dimineață deci, mă aflu într-un hotel situat undeva în apropierea celebrului cimitir Pere Lachaise, n-am reușit încă să vizitez altceva în afara unui hipermarket, însă m-am apucat să scriu despre Paris.

Îmi asum cu această ocazie un exercițiu strîmb, dar pe care l-am regăsit de atîtea ori în diverse articole din presa străină cînd se vorbea despre România, încît simt nevoia să-mi aprob zîmbetul răutăcios din colțul gurii și să spun așa: imaginați-vă că ați coborît din avionul Air France pe aeroportul Charles de Gaulle și vă duceți să vă luați bagajele. Imaginați-vă că așteptați, sub panoul ce indică zborul de București, ceva mai bine de o oră. Nu, nu pînă cînd bagajele încep să curgă pe bandă, ci pînă cînd o voce caldă, franceză, vă spune prin difuzoare, abia șoptit, că trebuie să mergeți în alt sector pentru recuperarea lucrurilor. Imaginați-vă că, asemenea celorlalți din jurul dumneavoastră, alergați în căutarea celui alt sector, fără a fi sigur că e vorba de numărul 32 sau 35, 23 sau... Mă rog, pînă la urmă, imaginați-vă că sub un panou pe care scrie că aici sînt descărcate bagaje venite din Hong Kong vă descoperiți geanta plimbîndu-se pe bandă și, fericit, vă aruncați asupra ei prin îngrămădeală.

Ceea ce nu-i mare lucru. Se mai întîmplă, nimic spectaculos. Corect. Și pentru că-i corect, vă grăbiți apoi, alături de mine, în acest exercițiu de imaginație la care vă invit, spre RER-ul despre care ați auzit atîtea. Adică trenul acela elegant care ne face legătura cu metroul, de unde vom lua un alt metrou, pînă vom ajunge la alt metrou care ne va lăsa în apropiere de hotel. Și trenul acela elegant vine, ne înghesuim în el, înjurăm mai ceva ca în metroul bucureștean sau în ratele încă funcționale pe diverse rute dinspre Iași spre localități învecinate și mici, apoi plecăm. Spațiu îngust, mirosuri pestilențiale, oameni transpirați care se țin de barele de sus, lăsînd în dreptul nasului tău subrațul lor. Din nou: nimic neobișnuit, cunoaștem.

Haideti să coborîm, în fine, în Gare du Nord, care ne va face legătura cu cealaltă stație de metrou parizian ce ne interesează, de unde vom lua un alt metrou spre stația finală. Perfect, imaginația dumneavoastră funcționează ireproșabil, văd că ați coborît alături de mine. Sîntem grăbiți, vă rog nu vă mai uitați la pereții coșcoviți, mizerabili, nu vă mai împiedicați atîta de gunoaiele împrăștiate pe jos, e deja seară, nu vedeți? Trebuie să ajungem repede, se închid hipermarketurile și rămînem nemîncați. Da, da, nu mă mai bateți la cap: am și eu simț olfactiv, recunosc mirosurile astea ce vin înăbușitor dinspre toalete, dar n-avem timp de asemenea observații, trebuie să alergăm. Am ajuns, în fine. Așteptăm un nou metrou.

Bineînțeles că vreți o țigară, nici eu nu m-aș da în lături, dar sîntem într-o țară din Occidental civilizată, sîntem chiar în Paris, așa că vă rog să vă abțineți. Pof-tim, peste tot puteți vedea afișe care interzic fumatul în stația asta de metrou. Nu mi-i mai arătați pe cei din jur. Și ce dacă ei fumează? Ei sînt parisiени, poate că știu mai multe, poate că au suficienți bani încît să nu le pese de o amendă drastică. Noi n-avem chiar atît, rezistăm.

Vedeți cît de ușor a fost? Am coborît deja în altă stație, așteptăm alt metrou, mai avem puțin. Iar îmi arătați o femeie care fumează. Treaba ei. Repet, noi sîntem români. Mai avem puțin, un pas. Ce urlă femeia respectivă? Că nimeni n-o bagă în seamă, că are copii care-i mor de foame, că și familia a uitat-o? Mă rog, țipă toate astea, iar cei din jur rîd. Trebuie să fi spus și altceva mai comic, căci din ce am înțeles noi n-ar fi

neapărat multe motive de rîs. Își pregătește o foită din care trage ceva pe nas, iar oamenii de lingă ea sînt complet nederanjați. Dar haideti, nu mai avem timp să o privim, a venit metroul. O vedem din metrou urlînd iarăși, nu mai înțelegem ce. În fine, noi sîntem aproape de hotel. În curînd o să ajungem...

E dimineață deci, după o primă noapte petrecută în capitala Franței, iar cu aproape am încheiat un text care ar fi fost bine primit, sînt convins, inclusiv de ziarul „Scintea” din alte timpuri. L-am scris însă pentru „Suplimentul de cultură”, știînd că imediat ce voi închide laptopul, voi ieși în căutarea Parisului pe care-l cunosc din filme, din cărți. Și, fără discuție, îl voi găsi. Mă asigură de asta și prietenii Florin Lăzărescu și Dan Lungu, oameni cu multe „Parisuri” la activ, alături de care mă aflu aici pentru o serie de evenimente legate de lansarea volumului nostru de povestiri *Pas question de Dracula...*, apărut la editura pariziană Non Lieu. Am ținut însă la textul meu grăbit. Și asta pentru că locurile pe care le vizitezi pot fi văzute, iată, din diverse perspective. Ceea ce contează e să ai totuși răbdarea să vezi că, dincolo de o impresie extrem de subiectivă, există și altceva. De multe ori, cei care vizitează România sînt absolut indiferenți la altceva-ul nostru. Eu, firește, pornesc în căutarea celui parizian și, după ce-l voi găsi, o să încerc să-l descriu aici, în numărul viitor al „Suplimentului de cultură”.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Modelul italian (II)

Săptămîna trecută sugeram ca România, o țară deocamdată ușor dezorientată în privința modelului european, să încerce să imite mai degrabă un stat european concret decît un model artificial, de hîrtie, încă inexistent în realitate. Am propus chiar și modelul: Italia, țară-soră prin limbă, origine și temperament național.

Tocmai luasem în discuție problema corupției, cînd m-am poticnit la lupta împotriva fenomenului: am găsit o re-latare despre un primar italian din Sud, care luase mită, fusese închis, apoi reales primar, iar luase mită și iar ajunsese la închisoare. Dar un caz izolat nu afectează europenitatea civilizației italiene și

modică (după buzunarul fiecăruia) și mai execută cînd și cînd cite un rival sau un rău-platnic. Cînd nu sînt cum-părați de mafioți, polițiștii sînt nepu-tincioși în fața lor, dar – după cum mi-au povestit cîteva prietene – au și păr-țile lor bune: sînt extrem de amabili. Cel puțin cu ele: le-au dus la plajă cu mașina Poliției, ba chiar au așteptat să-și termine baia, fără să le scape de sub ochi (ce-i drept, erau și frumusele!), după care le-au adus înapoi în oraș și le-au dat sfaturi și îndi-cații generoase. Iată,

deci, și o mostră de politețe europeană autentică. Avem ce învăța.

Bine, poate că simțul justiției nu e chiar o zonă în care excelează europenii de italieni. Doar ei au dat omenirii, pe lingă „pizza”, și nemuritorul cuvînt „Mafia”. Bănuiesc că nu excelează nici în domeniul serviciilor publice. Tot Jeff, americanul, se plîngea de modul în care s-au făcut niște reparații la drumurile din zona unde locuiește: mai întîi s-a asfaltat im-pecabil o stradă, după care au veni-t cei de la apă sau canal și au spart asfaltul proaspăt întins, ca să-și poată face și ei treaba. După ce au lăsat niște gropi mari în asfalt vreme de vreo săptămîină, le-au astupat de mîntuială, lăsînd șoseaua într-o stare mai proastă decît era înainte de reparație. Am mai accesat și alte bloguri din Italia și mi-am dat seama că e un obicei destul de răspîndit. Mie, ca român, mi-a sunat foarte cunoscut.

Parcă nu m-aș gîndi la modelul fraților noștri de gîntă latină nici cînd e vorba de traficul auto. În Italia lumina semaforului e opțională. N-are legătură cu reglementarea circulației. Oamenii nici nu mai bagă în seamă orgile acelea de lumină, care clipeșc monoton, roșu, galben, verde, de parcă n-ar mai fi și alte culori pe lume. „Cei care călătoresc în Grecia, Italia și Spania sînt uimiți să descopere cît de puțin respect arată localnicii regulilor de circulație”, scrie Peter Collett în *Cartea gesturilor europene* (Editura Trei, București, 2006, p. 49). Același autor povestește cazul unui polițist nimerit în mașina sa de britanic venit în Italia și care, enervat că englezul oprise la lumina roșie a semaforului, îi spune: „Prostii! Dacă toată lumea s-ar purta astfel, traficul ar fi paralizat. Dă-i drumul! *Avanti!*” (*op. cit.*, p. 51).

Am senzația că nici laturile europenității italiene pomente mai sus nu i-ar ajuta foarte mult pe români. Și totuși trebuie să aibă ei ceva. Altceva. Dar ce?

PUBLICITATE

CITIȚI SĂPTĂMINAVITOARE ÎN
OBSERVATOR
CULTURAL

» *Despre Eliade, în India.* Sorin Alexandrescu și Ștefan Borbely comentează un simpozion Eliade, desfășurat în India

» Mihai Fulger prezintă un jurnal subiectiv al Festivalului ASTRA (declarații, culise, reacții de spectator)

» Bianca Burța-Cernat a citit și e încîntată de romanul *Lepruii nu mor* de Ștefan Baștovoi

» *Polonia schimbă macazul.* Un comentariu după alegeri de Arina Petrovici

» Liviu Cangeopol: *Raiul turnătorilor* o analiză despre slujitorii bisericilor care au căzut în mrejele colaborării cu Securitatea

a luptei nobile dusă de națiune împotriva unei astfel de plăgi. Nici mai multe... poate. Deși în 2006 în Italia a izbucnit un scandal de proporții în lumea fotbalului, legat de aranjarea unor meciuri de cîteva din echipele mari din Serie A. S-a lăsat cu sancțiuni destul de dure: legendara Juventus Torino a fost retrogradată în divizia secundă și i s-au retras titlurile cîștigate în 2005 și 2006, iar alte cîteva echipe au primit sancțiuni mai blînde. Studiind mai bine problema, am aflat că în 1980 o altă legendă a fotbalului european, A.C. Milan, a ajuns și ea în Serie B, tot din cauza unor meciuri aranjate, în urma a ceea ce s-a numit „scandalul Totonero”.

Nu pot nega că Procuratura și Justiția au acționat prompt. Iată o primă lecție utilă pentru români. Pe de altă parte, zone întregi din sudul Italiei sînt controlate de diverse organizații mafioate, care percep taxe de protecție de la oamenii de afaceri de-acolo, mai răpesc cite un om, doi, pentru o recompensă

ÎN DIRECT DIN LIBRĂRIE LA RADIO IAȘI – „SUPLEMENTUL DE CULTURĂ”

François Weyergans: „Succesul nu trebuie căutat”

Radio Iași a transmis în direct, vineri, 19 octombrie, emisiunea „Suplimentul de cultură” de la librăria Humanitas Eug. ne Ionesco. Invitatul special al serii a fost scriitorul care a câștigat în 2005 Premiul Academiei Goncourt – François Weyergans.

Întâlnirea, la care au mai participat traducătoarea Laure Hinckel (consilier literar în 2005 al „Les Belles Etrangères”), Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu și Dan Lungu, a fost inclusă în seria „Lire en fte – Lectura în sărbătoare”, organizată de Centrul Cultural Francez din Iași și Editura Polirom. Timp de trei zile (18-20 octombrie) au avut loc întâlniri cu scriitorii și traducătorii, mese rotunde, „Noaptea librarilor”, prezentarea filmului de scurtmetraj *Lampa cu căciula*, expoziții de carte veche și carte poștală, ateliere de traducere literară.

„Sînt fericit să mă aflu într-o librărie, mai ales cînd aceasta se numește Eug. ne Ionesco. Îl admir și l-am cunoscut

pe acesta. Mai mult decît atît, am împărțit și același dentist. În felul acesta mi-am putut da seama că era un om anxios și un mare prozator”, a spus François Weyergans. Întrebat dacă succesul filmului românesc s-ar putea răsfîrînge și asupra literaturii, Weyergans a fost de părere că succesul nu trebuie niciodată căutat. „E un lucru care ține de capriciu, mai important este să faci ce vrei cu adevărat.”

Pormind de la ideea că „Les Belles Etrangères” rămîne unul dintre cele mai importante programe care au ajutat literatura română, Laure Hinckel a fost întrebată în ce măsură au existat și urmări în plan instituțional în România care să răsplătească efortul statului francez. „Eu

cred că programul și-a atins scopul, scriitorii români și-au găsit cititori în Franța. Cit despre urmări, chiar cu cîteva zile înainte de Tîrgul Gaudeamus de anul acesta va avea loc o serie de întîlniri între editori români și francezi propusă de Institutul Cultural Român și organizată împreună cu Ambasada Franței în România, tot în dorința de a prelungi evenimentul de acum doi ani și de a marca un fel de cotitură pe care literatura română a luat-o în Franța în urma «Les Belles Etrangères». Laure Hinckel a fost de părere, de altfel, că Institutul Cultural Român „s-a mișcat” în ultimii doi ani cît n-a făcut-o în întreaga sa activitate.

Nimic despre Dracula

Dan Lungu a afirmat în emisiunea „Suplimentul de cultură” că acesta este un moment foarte bun pentru literatura română, în care nu numai din perspectiva mea, în curînd apărîndu-mi un al doilea roman în Franța, dar și din aceea că m-am întors de curînd de la Frankfurt și am discutat cu un scriitor german de origine

română care îmi spunea că am mare noroc fiind un scriitor din Est, pentru că e mult mai greu pentru un german să publice în Germania decît pentru unul din Est.”

Florin Lăzărescu se bucură, de asemenea, de apariția *Trimisului nostru special* în franceză concomitent cu apariția sa în volumul *Pas question de Dracula*, alături de Lucian Dan Teodorovici și de Dan Lungu. „Nici în România n-am prezentat în paralel două cărți și mi s-a întîmplat firește, n-am avut sentimentul că am muncit titani pentru a se realiza asta. Pe de altă parte, se pare că nimeni nu-i profet în țara lui și pentru a confirma în România trebuie să ai succes afară. La fel, nu cred că, fără premiu, filmul lui Mungiu ar fi fost atît de celebru la noi în țară. Ca să nu spun că am fost anul trecut sunat de TVR la Frankfurt, unde luasem un premiu, iar ei abia atunci aflaseră de cartea mea, *Trimisul nostru special*, de altfel apărută de o bună bucată de timp la acel moment. Au citit și ei pe agențiile de știri străine că mi-a apărut o carte în țară”, a adăugat Lăzărescu.

PE SCURT

Lungu, Teodorovici și Lăzărescu în Franța

Lucrări de proză scurtă semnate de Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu sînt reunite în volumul colectiv *Pas question de Dracula*, ce a fost publicat de curînd la editura pariziană Non Lieu. Cartea cuprinde texte din volumul de debut în proză al lui Dan Lungu, *Chetă la flegmă* (OuTopos, Iași, 1999), din *Atunci i-am ars două palme!* (Polirom, Iași, 2004) al lui Lucian Dan Teodorovici și din volumul la care lucrează în prezent Florin Lăzărescu. Textele au fost traduse de Iulia Tudos-Codre și de Laure Hinckel. Volumul colectiv, editat de Fundația Corona din Iași, prin programul Promocult 2007 al Ministerului Culturii, este promovat cu ajutorul revistei culturale „Au Sud de l'Est”, dar și prin două lecturi publice și o masă rotundă la Paris.

Prima lectură a avut loc miercuri, 24 octombrie, la sediul Institutului Cultural Român din Paris, în programul maratonului literar nocturn „La nuit de l'écrit”, organizat de poetul Bogdan Ghiu. Actori ai Teatrului Syldavie au citit fragmente din volum după o masă rotundă organizată vineri, 26 octombrie, de la Maison d'Europe et d'Orient, unde s-a dezbătut situația României după integrarea europeană.

432, al patrulea în topul filmelor din ultimii 10 ani

Filmul lui Cristian Mungiu, *4 luni, 3 săptămîni și 2 zile*, a avut la proiectiile din cinematografe și la cele din caravana prin 15 orașe rămase fără săli de cinema 63.000 de spectatori de la premieră, ceea ce-l clasează pe locul patru în topul filmelor românești din ultimii zece ani. Aproximativ 18.000 de spectatori l-au văzut în case de cultură, în cele 15 orașe rămase fără săli de cinema prin care a trecut caravana peliculei. „Noi am făcut un prim pas pentru a aduce filmul acolo unde nu existau condiții. Mai departe însă este responsabilitatea autorităților în domeniu să se ocupe de crearea acestor facilități – renovarea și extinderea sălilor de cinematograf”, a explicat Mungiu, într-un comunicat de presă.

În topul filmelor românești cu cei mai mulți spectatori, potrivit Anuarului Statistic al Cinematografiei, este însă filmul *Garcea și oltenei* (2002), vizionat de 289.830 de oameni, urmat de *Asfalt Tango* (1997) al lui Nae Caranfil, cu 126.897 de spectatori și *Filantropica* (2002), tot de Caranfil, cu 113.302 de spectatori.

CE-A AVUT & CE-A PIERDUT

» „Suplimentul de cultură” îl alege în această săptămîină drept personaj pozitiv pe Bogdan Crețu, care a scris în „Ziarul de Iași” un articol mai degrabă negativ. Cităm doar finalul: „La Iași totul stă încă în umbra mării Junimi. Talanga aceea e încă funcțională. Asta pentru că dulcele tîrg trăiește strivit de prestigiul trecutului”.

» În principiu, Festivalul „Iași Face Euro-Art” putea sta foarte bine în rubrica alăturată. El se află însă la „Ce-am pierdut” din cauza unei inițiative a organizatorilor, care au decis să facă reducere la bilete aceluia care vin la teatru în costum (domnii) și în rochie de seară (doamnele). Culmea este că majoritatea spectacolelor provin de la teatre underground gen Green Hours, deci concepute pentru cluburi, unde blugii merg de minune cu berea!

SUPLIMENTUL LUI JUP

PE SCURT

CAMPANIE
Artistul asociat

„Suplimentul de cultură” lansează o campanie nouă: „Artistul asociat”. Timp de o lună, un artist selectat de echipa revistei va fi promovat în paginile publicației, cititorii putând stabili o relație directă cu acesta. Artiștii asociați vor fi din zone diferite – film, literatură, teatru, arte vizuale, dans și muzică. Fiecare dintre aceștia trebuie să fie relevant pentru actualitatea culturală (reflectând, de altfel, fidel profilul magazinului nostru cultural): nu ne propunem să „premiem” opera cuiva, ci să îi aducem și mai aproape decât am făcut-o până acum de publicul nostru pe aceia care creează astăzi, produc evenimente pe plan național și internațional și au fost capabili să aducă schimbări în domeniul în care activează. Artistul asociat al „Suplimentului de cultură” este, prin urmare, acel artist care face agenda culturală a momentului, care vorbește pe înțelesul unui public contemporan.

Primii trei artiști asociați ai „Suplimentului de cultură”:

» **Noiembrie: regizorul Alexandru Solomon.** Un regizor care „face știrea” în această lună prin lansarea documentarului *Război pe calea undelor* despre Europa Liberă, prezentat în premieră la Astra Film Fest, la Sibiu. Coordonatorul lunii: Iulia Blaga.

» **Decembrie: scriitorul Dan Lungu.** Cea mai recentă carte a sa, *Sînt o babă comunistă!*, va fi ecranizată de Stere Gulea anul viitor. Unul dintre cei mai cunoscuți și traduși autori contemporani, în general tot mai dificil de găsit prin țară (în prezent se află la Paris, alături de Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu, într-o rezidență). Coordonatorul lunii: Diana Soare.

» **Ianuarie: actorul Florin Piersic jr.** La sfîrșitul lunii noiembrie, la Teatrul Metropolis din București, va avea loc premiera spectacolului *Opposites Attract*, regizat de Florin Piersic jr., creatorul unui spectacol de referință pentru zona *underground* – *Sex, Drugs, Rock&Roll*. Coordonatorul lunii: Mihaela Michailov.

Ministerul Culturii analizează cu plus și minus târgurile de carte

Ana Andreescu, consilier superior (sic!) în Ministerul Culturii [i Cultelor, responsabil cu participarea României la târgurile internaționale de carte

Ultimele două târguri de peste hotare la care va mai participa România anul acesta vor avea loc la Istanbul (27 octombrie – 4 noiembrie) și Doha (28 noiembrie – 8 decembrie), a anunțat secretarul de stat în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor (MCC), Demeter Andras, într-o conferință de presă.

R. Chiruță „N-am avut de unde alege”

„Am optat pentru acestea în concordanță cu politica externă și la sugestia specialiștilor, care ne-au spus că Turcia și Qatar vor deveni regiuni importante pentru țara noastră, în viitor”, a explicat demitarul. La cele două târguri vor fi invitați, din partea MCC, profesorii Dan Slușanschi și Eugen Negrici, respectiv scriitorul Gabriel Chifu.

La aceeași conferință de presă, desfășurată marți, 23 octombrie, Demeter Andras și-a exprimat satisfacția, per ansamblu, față de modul cum s-a prezentat România la târgurile internaționale desfășurate până acum în 2007.

„Din discuțiile pe care le-am avut cu editorii, am înțeles că s-au întors mulțumiți de la recentul târg de la Frankfurt. Au încheiat multe contracte”, a precizat secretarul de stat. Totuși, Demeter Andras a recunoscut că au fost și unele greșeli și probleme la târgurile de anul acesta.

„Cea mai mare deficiență este că nu prea reușim să trecem programul de lansări al standului nostru în cataloagele târgurilor. De la colegii mei, mi s-a răspuns că acest serviciu este, uneori, din oficiu, oferit de organizator, altele sînt pe bani și se gestionează de noi sau de edituri.”

O altă problemă este legată de faptul că numele unora dintre autori și ale unora dintre cărți au apărut greșit în cataloagele târgurilor – de exemplu, la Frankfurt. „Cred că a fost o greșală de culegere, pur și simplu. O să facem o investigație administrativă, de organizarea pentru Frankfurt s-a ocupat Centrul Cultural Sala Palatului, care este o instituție din subordinea MCC”, s-a justificat Ana Andreescu, responsabilul Ministerului cu organizarea târgurilor internaționale de carte, prezentă la conferința de presă. Aceasta a susținut însă că MCC nu a avut altă opțiune decât acest centru, deoarece la licitația pentru desemnarea unui organizator nu s-a prezentat nimeni: „N-am avut de unde alege”.

De altfel, potrivit lui Demeter Andras, aceasta ar fi o altă deficiență cu care se confruntă Ministerul Culturii și Cultelor. „Sîntem în așteptarea unui operator care să-și asume responsabilitatea pentru aceste târguri, inclusiv pentru vânzarea de cărți acolo. Deocamdată, se ocupă doamna Andreescu, dar ea nu se poate ocupa de aceste aspecte.” Ultima problemă recunoscută de secretarul de stat se referă la faptul că bugetul de stat pe 2008 nu a fost încă adoptat și de aceea MCC nu știe încă la ce târguri poate merge, fapt care ar duce la pierderea unora dintre aceste.

Becali, Internetul, România

„Eu zic să-l ignorăm, nici să nu-l mai pronunțăm numele.” Așa e unul dintre miile de comentarii apărute de o perioadă încoace pe Internet, postate la finele articolelor care istorisesc câte o „aroganță” a candidatului-președinte la „istoria neamului românesc”, am deschis și am închis înfrigurat citatul. Țara, s-ar zice, s-a cam săturat de Gigi Becali. Nu-l mai înghite, a început să-l privească strîmb, să se sature de trivialitățile sale. Poporul dă semne c-ar face apel la reflexul condiționat numit bun-simț.

Țara se uită, în același timp, cu pasiune la aparițiile sale televizate. Măsurătorile de audiență din

ultimul timp arată, în multe situații, că românului i se termină brusc bateriile de la telecomandă atunci cînd starostele „pac-pac”-ului se trîntește-n cite-un fotoliu de invitat. Că ne place sau ba, Gigi Becali țîrîie după el citeva procente bune de rating. El face parte din moda de toamnă-iarnă, parte a sfintei treimi a audienței, alături de cazul Elogia și meciurile de fotbal.

A apărut la B1 TV, unde a lansat un atac suburban la adresa lui Gheorghe Hagi. Vaaaail, ce zumzet prelung de scribă au trezit povestirile despre tineretea lui Hagi, dar, vai, ce efecte în audiență au avut „narațiunile” sale. Cu o periodicitate aproape lunară, prezențele

sale la televizor sînt mai multe decît numărul de angajați ai unui post de radio local. B1, OTV, canalele trustului PRO, Realitatea TV. Plus apariții deja banale în buletinele de știri. Sînt șanse, probabil, să-l vedem în curînd și pe la canalele de nișă pentru publicul feminin, dacă tot și-a dezlegat limba în emisiunea lui Radu Moraru. Cel puțin Dana Săvuică ar trebui să-l treacă în planul cincinal!

Da, scriitorii de ocazie de pe Internet au dreptate să se declare bombăciți de ubicuitatea patronului-jucător. Dar scriba pe care ei o declamă cu atîta pasiune ascunde o bună doză de ipocrizie: unu la mîna, audiențele demonstrează că

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

ne uităm, declarîndu-ne îngreșoși, la aparițiile sale nocturne; secundo, multe comentarii chiar asta arată – că poporul revoltat îi știe replicile „live” pe de rost și, în al treilea rînd, simplul fapt că se ițesc comentarii zburlite dedesubtul articolelor despre acest personaj trădează faptul că știrea a fost deja parcursă, cu mai mult sau mai puțin nesaț, de toți „internauții”.

Adevărata problemă nu stă în desele apariții ale acestuia om la televizor (expunerea intensă s-ar putea să-l treacă, la un moment dat, în rîndul personajelor „consumate”). Treaba

scriștie din cauza felului în care moderatorii înțeleg să se poziționeze în raport cu acesta. Și în lașitatea celor mai mulți invitați și jurnaliști, care, nu o dată, sînt tot un zîmbet cînd îl au alături de Becali și care încep să-l critice odată ce acesta a dispărut din platou sau de la telefon. Lor le recomand să pună mîna pe ultima emisiune în care patronul-candidat a fost invitat la „Ultima oră” de la Realitatea TV. De unde se poate vedea, foarte clar că o asemenea apariție în studio poate fi tratată cu două arme de distrugere în masă foarte rar folosite: umorul și ironia.

Alexandru Solomon porne[te R]zboiul pe calea undelor

Cel mai adesea, realizatorii de documentare se mărginesc la a privi, a întreba și a consemna cît mai neutru evenimentele. Alexandru Solomon însă aruncă o mînușă, provoacă anumite lucruri să se întîmple. Nu schimbă istorii, dar face povestea să curgă din trecut spre prezent: regizorul provoacă o întîlnire a redactorilor postului Radio Europa Liberă, iar revederea aceasta devine însuși motorul întregului documentar. *Război pe calea undelor/Cold Waves* a avut premiera mondială la Sibiu, în cea dintîi seară a Astra Film Fest, în prezența producătorilor și a protagoniștilor – Emil Hurezeanu și Nestor Ratesh.

Veronica D. Niculescu

Călătorie prin istorie

Război pe calea undelor vorbește despre ceea ce a însemnat postul de radio Europa Liberă, atît pentru oamenii care ascultau pe ascuns, în case, și pentru cei care lucrau acolo, cît și pentru oamenii regimului comunist, care voiau să îl distrugă cu orice preț.

Pornind de la momentul cutremurului din 1977, cînd Europa Liberă a fost calea de comunicare între oamenii afectați de cutremur, regizorul cercetează fiecare ungher al postului de radio unde li-cărea o rază de speranță pentru români. La sediul din München al radioului, acum facultate de jurnalism, Solomon reușește să organizeze o întîlnire a foștilor redactori.

Plimbarea prin birouri și pe coridoarele foștilor colegi, care își amintesc ce se întîmpla în fiecare loc, este extrem de emoționantă și se transformă, pe nesimțite, grație mărturiilor înlănțuite cu talent, într-o plimbare prin mult mai întortocheate coridoare ale timpului și istoriei.

Participă cei pe care, odinioară, îi știam doar după voce: Neculai Constantin

Munteanu, Nestor Ratesh, Emil Hurezeanu, Monica Lovinescu (cutremurătoare declarate date din pat, despre atacul din 1977), dar și Detlev Mehliș, procurorul german care a anchetat atentatele de la München, sau Doina Cornea, care relatează întîlnirea cu reporterul belgian căruia i-a încredințat mesaje ascunse în capul unei păpuși, la Cluj.

Interviu cu Șacalul

De cealaltă parte a baricadei, povestesc, de astă dată cu uluitoare seninătate, personaje ca Ilie Merce, pe vremuri comandant al grupei „Eterul” din Securitate, Cornel Burtică, secretar al PCR, sau Ilich Ramirez-Sanchez, alias Carlos Șacalul, intervievat telefonic în legătură cu atentatul cu bombă asupra redacției, din 1981.

Prin toate aceste mărturii, filmul prezintă faptele vremii, din anii '70-'80 pînă după 1989, din numeroase unghiuri. Se vorbește și despre presupusele iradiere asupra redactorilor, dar ni se amintesc și de muzica pe care o cereau tinerii la radio, și de criza alimentară. În contextul dat, *Riders on the Storm* al The Doors este de o frumusețe aproape cinică.

Documentarul ne aduce în prezent, cînd întîlnim aceleași personaje, reconvertite pe șablonul noii României. Jurnalistul

Emil Hurezeanu produce emisiuni la televizor, N.C. Munteanu mărturisește că, după cîteva eșuate încercări, nu își găsește locul în România pe care o părăsește din nou, în timp ce Ilie Merce e liderul grupului parlamentar PRM și ține discursuri pompoase despre „singurul partid care...”.

„O poveste subiectivă”

Regizorul Alexandru Solomon, producătorul Ada Solomon și o parte a echipei au urcat pe scenă după proiecție, alături de Nestor Ratesh și Emil Hurezeanu. Cel mai emoționat dintre toți s-a arătat Hurezeanu, care a spus că filmul este o poveste subiectivă, care prezintă realitatea în viziunea autorilor, dar și „un omagiu antipatic, cu o perspectivă modernă, aproape jucată, un omagiu pentru colegii care au dispărut în condiții neexplorate” și s-a declarat încîntat de latura estetică, de felul în care cineva din tîrnăra generație vede aceste lucruri. Nestor Ratesh a punctat faptul că „e lăudabil că filmul nu se rezumă să arate cine a lucrat, ce a făcut, ci și ecoul emisiunilor în rîndul ascultătorilor”.

„A fost foarte greu de ținut echilibrul, pentru că nu e o poveste cu eroi. Sînt mai multe personaje negative, dacă vrei, dar nu e o poveste cu eroi. Și nici radioul în sine, ca fenomen, nu este un

Alexandru Solomon este artistul asociat al „Suplimentului de cultură” în luna noiembrie

PROIECȚII DE GALĂ

– *Război pe calea undelor* va rula din 29 noiembrie în cinematografe. Vor fi proiecții de gală în București, Cluj, Oradea, Timișoara, Iași și Constanța.

– Există și o versiune pentru TVR, în trei episoade, cu 45 de minute în plus față de ce e în film. Se va realiza și o versiune pe DVD, cu 20 de bonusuri, încă o oră de material.

Filmul a avut un buget de 450.000 de euro, apropiat celor ale filmelor de ficțiune, din care un sfert primit de la CNC.

Filmul concurează la secțiunea „Europa” a Astra Film Fest. Premiile vor fi decernate sîmbătă, 27 octombrie, seara.

PE SCURT

Tamango Shukar, la „World Music Days”

Muzica popoarelor a răsunat, pentru trei zile, la Pavilionul 2007 din Sibiu. „World Music Days a adus în Capitala Culturală Europeană, între 18-20 octombrie, primul festival din România dedicat unui gen muzical aparte: „world music”.

Organizat de Fundația Pro Art Hermannstadt, festivalul a reunit peste 85 de artiști din diverse colțuri ale lumii, care au cîntat și dansat, într-un caleidoscop de muzică românească, balcanică, celtică, bască, scoțiană, irlandeză, sardă, siciliană, corsicană, lipoveană, rroma, tango, flamenco, fado, gospel, soul, funk, cabaret, canțonete.

Unul dintre cele mai așteptate momente a fost concertul Tamango Shukar, cu muzică autentică ursărească, însă cu influențe moderne. „Eu cînt muzică țigănească scoasă din fundul pămîntului, de acum 120 de ani!”, a spus Tamango. Mare fan Louis Armstrong, Tamango a cîntat piese țigănești înlocuind vechile cuvinte cu sunete specifice jazzului, însă a interpretat și piese cu versurile originale. (V.N.)

Salon Internațional de Artă Fotografică

Salonul Internațional de Artă Fotografică, găzduit de Galeria de Artă Contemporană a Muzeului Brukenthal din Sibiu, va fi deschis pînă pe 15 noiembrie. Anul 2007 marchează 25 de ani de la prima ediție a salonului.

„Lansăm tuturor iubitorilor de artă invitația călduroasă de a trece pragul expoziției cu ochii larg deschiși și fără prejudecăți. Este o expoziție ce reunește lucrări din 36 de țări, realizate atît în stil clasic, cît și prin tehnici moderne. Salonul e o sărbătoare a artei fotografice și un eveniment de anvergură în agenda culturală a Sibiului”, declară organizatorii, de la Fotoclubul Orizont și Casa de Cultură a Studenților Sibiu.

Cea de a 12-a ediție se desfășoară sub patronajul Federației Internaționale de Artă Fotografică (FIAP), al Federației Luxemburghize de Artă Fotografică (FLPA) și al Asociației Artiștilor Fotografi din România (AAF). (V.N.)

Ora[e globale – o privire c\tre viitor

Acum o sută de ani, aproximativ 10% din populația lumii trăia în orașe. Astăzi, în 2007, aproximativ jumătate dintre locuitorii planetei trăiesc în mediul urban. Conform unor studii ale Organizației Națiunilor Unite, în 2050, numărul acestora va reprezenta 75% din întreaga populație. Această schimbare radicală produsă în câteva decenii va afecta fundamental mediul și felul în care trăim.

Matei Bejenaru

La scară planetară, sute de milioane de oameni migrează din zonele rurale către orașele în care speră să aibă acces la prosperitate. Acest fenomen global, care în ultimele trei decenii a antrenat semnificativ și țările lumii a treia, se dezvoltă pe mai multe axe: sud-nord, unde locuitorii săraci din fostele colonii vin în căutarea unui trai mai bun în metropolele europene sau americane (America Latină, Africa și țările asiatice odată părți ale Imperiului Britanic sau francez fiind sursele principale), și est-vest, cu o semnificativă imigrație din țările foste comuniste. De asemenea, există, la o scară mult mai redusă, o mișcare a locuitorilor din țările bogate, această flexibilitate fiind rezultatul standardului ridicat de viață și al competențelor profesionale.

Expoziția „Global Cities/Orașe globale”, concepută de curatoarea Ricky Bur-

dett și Sheena Wagstaff pentru Bienala de arhitectură de la Venetia din 2006 și itinerată apoi la Tate Modern din Londra în vara acestui an, analizează nivelul schimbărilor menționate anterior, conștientizând responsabilitatea celor ce iau deciziile strategice, de la politicieni sau oameni de afaceri, până la urbanisti, arhitecți și artiști. Expoziția a fost o vizualizare comparativă a unei game semnificative de date statistice privind condițiile sociale și spațiale ale locuirii în zece metropole dintre cele mai mari și mai dinamice din lume: Cairo, Istanbul, Johannesburg, Londra, Los Angeles, Mexico City, Mumbai, Sao Paulo, Shanghai și Tokyo. Fiecare oraș a fost explorat din mai multe perspective tematice: *viteză, mărime, densitate, diversitate și formă*. Fotografii, filmele ori graficele comparative au fost realizate de artiști și arhitecți cunoscuți care au oferit astfel și o interpretare subiectivă a condițiilor urbane

din cele zece orașe. Designerii William Russell și Angus Hyland, de la cunoscuta agenție Pentagram, au creat scenografia expoziției, adaptată spațiului imens al Sălii turbinelor din Tate Modern.

Imaginea șantierului, atât de prezentă în peisajul urban contemporan din toată lumea, a fost pusă în evidență prin folosirea schelelor de construcții ca „schelet vertebral” al expoziției, ce susține un număr de cuburi de mari dimensiuni pe care și în care erau prezentate, filmele, fotografiile și datele statistice.

Vizitatorii nu percepeau astfel clasicul cub alb expozițional, ci doar schimbarea continuă prin ideea de tranzitoriu și nefinisare pe care o oferea structura de metal a schelelor.

Artiștii au „lecturat” subiectiv orașele și oamenii care trăiesc în ele

Astăzi există peste 20 de mega-orașe globale, fiecare depășind 10 milioane de locuitori, și 450 de regiuni cu peste un milion de locuitori. Indiferent dacă se află în țări în curs de dezvoltare sau în țări bogate, ele au devenit centre ale fluxurilor globale de oameni, capital, cultură și informație. În ultimele decenii, unele dintre acestea și-au mărit enorm dimensiunile, precum Mexico City, a cărei populație a crescut de zece ori în ultimii 50 de ani, ajungând astăzi la aproape 18 milioane. Altele, precum prospera Londra, au avut în anii '60-'80 o perioadă

de ușoară descreștere, în concordanță cu scăderea economică, pentru ca în ultimul deceniu, populația să crească din nou, și datorită fluxului mare de emigranți din fostele colonii și din Europa de Est. Aglomerările urbane de peste un milion de locuitori însumează peste un miliard de oameni, iar predicțiile ne spun că ele se vor dezvolta în megalopolis-uri unecori de peste 50 de milioane de locuitori, fapt care va avea un impact direct asupra echilibrului ecologic și a modificărilor climatice.

Viteza cu care se schimbă marile metropole afectează dramatic structura lor socială. În marile aglomerări urbane din țările în curs de dezvoltare, precum Mumbai, Cairo sau Mexico, natalitatea crescută și migrația săracilor din zonele rurale sînt factorii principali ai rapidelor schimbări ale dimensiunii, texturii și caracterului lor urban. Forma mega-orașelor a fost ilustrată în expoziții prin fotografii de mari dimensiuni făcute din satelit, care dădeau o imagine de ansamblu asupra planificării urbane, a distribuției zonelor verzi și a raportului dintre peisajul artificial construit de om și

formele geografice de relief. Nu întimplător, formele urbane, ADN-ul fiecărui oraș, „memorau” în matricea lor fluxurile și forțele care guvernează viața.

Curatorii expoziției au inclus și lucrări de arte vizuale, fotografii, filme și instalații care făceau referire la orașele analizate. Artiști cunoscuți, precum fotografii Andreas Gursky, arhitecta Zaha Hadid, Francis Alys sau artista video Eva Koch, au „lecturat” subiectiv orașele și oamenii care trăiesc în ele.

În video-ul *NoMad*, realizat de Eva Koch în Mumbai în 1998, este înregistrat șirul nesfârșit de pelerini indieni, care, pentru a ajunge la un templu hindus, trebuiau să treacă pe un dig lung de câteva sute de metri ce era lovit de valuri înfricoșătoare. Artista a realizat o „buclă de imagine” în care a exclus punctul de plecare și de destinație al trecătorilor, aceștia rămînd astfel „suspendați” pe digul primejdios. Aceasta a fost metafora care reflectă cel mai bine condiția noastră umană contemporană. Sîntem, parca, într-o călătorie primejdioasă către o destinație seducătoare, dar care nu poate fi văzută la orizont...

PUBLICITATE

HOBBITUL.RO
Bea o cafea originală marca
Emil Brumaru*

Se prepară:
o povestire erotică și nevrotică
de maximum 3000 de semne
(cu tot cu spațiile dintre ele)

Se trimite:
pînă la data limită a postei
de 10 noiembrie a.c pe
hobbitul@yahoo.com

Se selectează:
Cu atenție de către un juriu ales

Se premiază:
Cu o cană de pus la rană, din arsenalul
de pasnic băutor de cafea al hobbitului
Emil Brumaru, ce poartă, lingă găurica
toartei, iscălitura lui umilă și albastră

* Produs 100 % natural. Nu conține conservanți și nici coloranți.

rfi
romania

București **93.5fm**
Iași **97.9fm**
Craiova **94fm**
Cluj **91.7fm**

radiofrance**internationale**

Cultura își face loc în peisajul vorbelor despre vorbe.
În fiecare vineri, de la 17.10, **Art Cultura:**
o dezbatere pe teme culturale moderată de Dan Pârvu.

Toată diversitatea lumii! www.rfi.ro

Bienale

Modelul „bienalei” și al „expoziției universale” își are originea istorică într-o ideologie culturală specifică, întipărită în epoca imperialismului, pe vremea când statele naționale europene, concurând unele cu altele, descopereau funcția de reprezentare a culturii, prin care își puteau legitima superioritatea în colonii.

Marius Babias

Elementele de construcție a „celuilalt”, a „străinului”, declarate depășite în discursul postcolonial de astăzi, au fost resuscitate într-o nouă ideologie a globalismului cultural, generând noi forme ale unei ideologii culturale, pentru a cărei înălțare simbolică au fost înlocuite în chip paradoxal diverse forumuri de înțelegere între popoare și de schimb cultural, cum ar fi, printre altele, bienalele. Bienalele, care nu întâmplător se bucură de un puternic ecou internațional în ultimii cincisprezece ani, în paralel cu marșul triumfal al globalismului economic, sînt într-un fel, dacă vreți, tocmai instrumentele care imobilează acest progres la nivel cultural. În această privință, „bienalele” și „piața artistică” nu sînt contrarii, ci unul și același lucru.

Știm încă din epoca modernă că nu putem privi arta și cultura ca fiind separate de condițiile sociale în care se articulează. Relațiile multiple dintre artă, societate și istorie trebuie înțelese în virtutea faptului că modalitățile noastre de a vedea și de a percepe contribuie la construirea tipologiilor artistice și culturale dominante într-un anumit moment. Cum arată însă în momentul de față condițiile de producție globalizate și ce efecte au ele asupra organizării artei și culturii, asupra tuturor acelor forme de prezentare a artei culturilor „străine”, incluzînd bienalele? Un topos al globalismului este avîntul burselor mondiale; în același timp, trei miliarde de oameni, adică jumătate din populația planetei, trăiesc din mai puțin de 2 dolari per capita. Al doilea topos al globalismului este piața internațională fără granițe, dat fiind că piețele internaționale nu se sîchimesc, după cite se pretinde, de culoarea pielii, ci de profituri. Toposul comerțului internațional liber este, ca să spunem așa, concretizarea economică (formulată ironic) a idealurilor Revoluției Franceze: Libertate, Egalitate, Fraternitate. În toată această poveste, țările din Sud datează împreună două bilioane – adică 2.000 de miliarde – de dolari americani statornice vestice industrializate, institutelor private de creditare și Băncii Mondiale. Un al treilea topos al globalismului, care atinge în mod direct tema noastră, a bienalelor, se referă la rolul transformat al artei și culturii într-o piață mondială construită fără granițe.

Boom-ul artei și culturii – care poate fi perceput din noile construcții muzeale, din colecțiile corporațiilor și, nu în cele din urmă, din bienalele aflate în inflație în ultimii cincisprezece ani – reprezintă o extindere a zonei de luptă dintre Nord și Sud, Est și Vest. Conflicte de di-

mensiune globală sînt purtate și însușite tot mai mult în câmpul culturii și tot mai puțin în câmpul politicii înseși. Motivul: după ce socialismul de stat ca ideologie dominantă a periferiei față de centru a dat faliment la nivel internațional, cultura a rămas, într-un anumit sens, unica zonă socială liberă în care pot fi formulate alternative politice la capitalism, fără a exista teama unor consecințe economice directe.

Logica contractului de muncă neoliberal, care a pus stăpînire asupra întregii vieți sociale, pornind de la sfera producției, instrumentează în cele din urmă și relațiile personale ale partenerilor de contract. În capitalism e vorba în cele din urmă de „legile axiologice ale economiei” (Herbert Marcuse), care supun și determină viața socială și care sînt modernizate în procesul globalizării. În epoca globalizării se desfășoară un proces violent al autoadaptabilizării pentru supraviețuirea nuda; Europa de Est și Tricont* s-au transformat în rezervoare uriașe și inepuizabile de materii prime și forță de muncă, iar China a fost reconstruită ca o gigantică piață de consum.

Bienalele: globalizarea iese la iveală

Copiii migrațiilor de a doua și a treia generație din Paris, Londra, Los Angeles sau Berlin produc o „intermedietate” culturală, dînd lumii globalizate un chip prietenesc, colorat, pașnic. Strategia de publicitară a multor artiști-migranți și ar-

tiste-migrante, anume acea de a formula modele identitare și subiective postcoloniale în, să-i zicem așa, birlogul lupului poate fi criticată pentru că se potrivește absolut perfect autoreprezentării și marketizării specifice ideologiei globalizării. Ca favoriți ai lumii artistice, artiștii-migranți și artiștele-migrante au căpătînt în timp un abonament pe termen lung la bienale.

Întrebarea la ce procese participă bienalele răspîndite pe întreg globul rămîne, în ciuda unei descrieri mai degrabă pesimiste a situației, deschisă. E vorba de integrare culturală sau de segregare economică legitimată la nivel cultural? E vorba de camuflarea estetică a antagonismului dintre dominație și asuprire sau de întărirea reală a autoafirmării culturale a celor asupriți și a celor săraci? Bienalele din Africa de Sud, din Africa, Brazilia, Asia sau Australia și cele care au loc în metropolele statelor-lider industrializate, în Berlin, Veneția, Lyon sau Yokohama, se apropie unele de celelalte pe plan organizatoric, în primul rînd prin existența unui circuit al curatorilor și comisarilor de expoziții din Vest, care se plimbă de-a lungul continentelor (remorcinînt întreaga comunitate artistică internațională), iar în al doilea rînd prin

faptul că statele industrializate bogate și multiplele lor instanțe de promovare aveau finanțarea pavilionelor naționale.

Vreau să ridic întrebarea dacă bienalele, care se țin mult mai strîns decît muzeele de distincția dintre contextul intern și contextul extern al artei, sînt un instrument sau un organ de propagandă al artei internaționale menționate, în epoca globalizării, dacă îl animă pe „celălalt”, pe „străin” să iasă la iveală, pentru a-l dociliza printr-un gest de autoafirmare într-o economie culturală globalizată și pentru a-l face consumabil ca marfă. A nu delega către periferie antagonismul dintre globalismul economic al Nordului și autoafirmarea culturală a Sudului, ci din contră a-l lăsa să dospească, precum o contradicție sistemică în cadrul bienalelor din statele industriale – iată o exigență care este acum mai mult ca niciodată nerezolvată. În schimb, sîntem martorii direcți ai unor comunicări înscenate, foarte la modă acum. Bienalele se află în pericol permanent de a satisface necesitățile pieței globale, producînd versiuni tot mai fine ale unor

„alte” lumi și culturi, ale unor lumi și culturi „străine”. Nucleul culturalo-ideologic al globalismului economic este evident în forma de organizare a bienalelor. Acolo unde bienalele pun în scenă liniile istorice și contemporane de conflict ca ornamente ale dominației, asupririi și suprimării, ele prelungesc și principiile de bază ale culturalismului. În fața primejdiei permanente și a ispitei globalismului economic în veșmintele unui postcolonialism al identităților multiple, bienalele ar putea avea o reacție de rezistență: nu imaginarea „altor” culturi, a unor culturi „străine”, ci construirea conflictului autentic, tare – în măsura în care ele evidențiază faptul că Prima Lume și Lumea a Treia nu sînt ansambluri care se exclud reciproc, ci sînt părți cîntărind diferit (în mod injust), legate între ele, ale unei economii globale.

Traducere din limba germană de
Cristian Cercel

* - în sens strict, „Tricont” este o denumire comună pentru trei continente (Asia, America de Sud, Africa). - în practică, termenul se folosește ca referință la statele s/race ale lumii (n. trad.)

PUBLICITATE

Radio România Cultural

GRAFFITI

o interfață a culturilor europene

GRAFFITI

o luptă dreaptă în arena diversității

GRAFFITI

un român la minut – decupat din istoria cotidiană

GRAFFITI

o emisiune realizată

la Radio România Cultural

în fiecare zi

de luni până joi,

de la ora 14:30

GRAFFITI

cu Adela Greceanu și Ioan Budura

fm

Brașov 105 | București 101,3 | Craiova 101,1 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Timișoara 100,7

„Rolul scriitorului de viziunea alternan-

Interviu realizat de
George Onofrei

Una dintre observațiile de suprafață a acelora care au ajuns la cartea dumneavoastră a născut o întrebare: cum pot sta în cuprinsul aceluiași volum două analize despre evoluția intelectualilor sub două regimuri socialiste, dar totuși atât de diferite: cel din fosta RDG și din România?

Intenția mea a fost să fac, în primul rînd, o analiză istorică a sistemului școlilor de partid, a învățămîntului de partid, care nu a beneficiat de studii pe măsura însemnătății și îndelungii existențe a acestor instituții. Această cercetare mi-a fost prilejuită de o ședere la Berlin de doi ani. Am pornit deci de la instituțiile de acolo, iar elementele comparative le-am strîns de unde am putut, din România în primul rînd, din Rusia, respectiv din fosta URSS, în așa fel încît să pot avea o vedere de ansamblu asupra istoriei acestui tip de instituții. Nu am avut aceleași tipuri de date ca să pot face o comparație...

Chiar subliniați undeva în volum că nu e vorba de o lucrare comparatistă neapărat.

Nu. Sînt lacune de o parte și de alta, dar acesta este riscul meseriei, ca să spun așa. Trebuie să iei datele care îți sînt accesibile și să te descurci în funcție de ele, știind că niciodată nu vei obține totul și ținînd cont încă o dată și de durată istoriei, și de mulțimea instituțiilor propriu-zise care compuneau acest univers al școlilor de partid. Dar, într-adevăr, încă o dată, sînt elemente de comparație între cele două școli, în primul rînd că există o cronologie comparabilă – în ce moment au trecut de la faza, să spunem, de simple secții ale școlii cominternului la cea de institute provizorii ale partidelor din cele două țări comuniste de după război, apoi s-au dezvoltat,

au traversat faze asemănătoare, au căpătat statute comparabile în sistemele de învățămînt, politic și învățămînt general, universitar din cele două țări. Deci din punctul acesta de vedere, structurile erau cit se poate de asemănătoare, diferențele ținînd de culturile specifice ale celor două țări, de tradițiile marxiste mai mult sau mai puțin existente.

Unul dintre criticii care au dedicat articole cărții dumneavoastră este Paul Cernat. A scris în „Observator cultural” și vorbea despre primele două sute de pagini în termeni precum „admirabile”, „complete”, în timp ce a doua parte ar suferi prin lipsa unei cercetări și a unei documentări la fel de temeinice. De exemplu, Academia Ștefan Gheorghiu nu beneficiază de o analiză poate atât de laborioasă precum ați făcut-o în cazul primei părți cu școlile fostei RDG. Cum răspundeți acestui reproș?

Eu mi-am asumat limitele, nu puteam să le fac pe toate, adică am dispus de doi ani de cercetare, pregătirea terenului. Nu am lucrat direct, am avut acces la unele documente de arhivă și la niște date statistice prin colaborarea unui coleg care a lucrat în aceste arhive de la Ștefan Gheorghiu din București, dar nu am făcut o cercetare propriu-zisă pe Școala Ștefan Gheorghiu în aceeași măsură cu cea pe care am făcut-o la Berlin. Din acest punct de vedere, este o critică pe care mi-o asum. Totuși cred, încă o dată, că felul în care am putut reconstitui istoria acestei instituții și am putut analiza structura ei dă mai mult de înțeles și pentru istoria românească, chiar dacă istoria românească dezvoltată. Așa este, cred, interesul unei asemenea contribuții. Știu că este o tînră care face un doctorat pe Ștefan Gheorghiu. Am avut o colegă la începuturile acestui proiect de cercetare, care se numește Mariana Ioan și care a făcut o lucrare, echivalentul masterului să spunem, pe Ștefan Gheorghiu. Deci au existat și alte studii.

Nimeni nu revendică exhaustivitatea, dar cred că studiul meu a fost primul studiu de proporții pe această temă. Acum, în ceea ce privește cealaltă critică, studiile care sînt regrupate în partea a doua a cărții nu se întemeiază pe o cercetare la fel de îndelungată și pe niște date empirice la fel de sistematic prinse ca în prima parte. Iarși, a fost un risc asumat, acela de a pune alături două tipuri de intelectuali: intelectualii de partid, cei care erau formați în special în acest sistem și pentru care trecerea prin academia de partid era un element decisiv în pregătirea lor profesională și politică, și intelectualii, să spunem – nu am vrut să restring la nivelul strict al dizidenților – de tip umanist, literar, intelectualii în sensul tradițional al cuvîntului, dacă vreți, care au avut și ei propriile experiențe și istorii în aceeași perioadă și în instituții specifice, unele controlate mai mult sau mai puțin direct de Partidul Comunist, în orice caz cu o istorie totuși diferită de aceea a școlilor de partid. Și acesta a fost parul cărții.

În ce fel au reușit aceste elite să depășească tranziția, deopotrivă cea română și cea din fosta RDG? Ce a însemnat acest proces de tranziție pentru fiecare și în ce punct se află acum?

În acest moment, îmi este puțin cam greu să vă spun, pentru că nu am o urmărire continuă a ceea ce s-a întimplat în Germania cel puțin. Sigur că și aici situațiile au fost cu totul diferite, în sensul că, așa cum știe toată lumea, reunificarea Germaniei a dus la dispariția RDG-ului ca stat, un proces deslășurat în cadrul unui acord politic, al unei reguli, dar care a condus practic la eliminarea tuturor instituțiilor specifice vechiului stat și în primul rînd a instituțiilor politice. Deci tot ceea ce țin ea în Germania de Est de fostul Partid Comunist, care se numea al Unității Socialiste, a dispărut, începînd cu școlile de partid. Sigur că asta a reprezentat o temă importantă a cercetării și am încercat să

aflu – era la cîțiva ani după unificarea Germaniei, care s-a petrecut la sfîrșitul lui '90, iar eu mi-am făcut cercetarea în '94-'95. În '94 chiar eram acolo, au plecat trupele în mod foarte demonstrativ, cele patru armate care ocupau Berlinul au părăsit locul. Era deci la puțină vreme, iar procesul de tranziție era în curs. Ce pot să spun este că la început, în primii ani, au existat două mari categorii de profesori: o categorie, aș înclina să cred, minoritară, care a reușit să se convertească în sistemul de cercetare, să continue să aibă o activitate intelectuală, chiar dacă nu mai ocupau posturi la fel de importante în instituțiile în care erau. De obicei, erau contractuale, deci nu aveau o poziție stabilă. Au existat o serie de măsuri, statul german a sprijinit procesul de tranziție pentru acești intelectuali care erau judecați pozitiv pentru activitatea lor profesională – filosofi, istorici și din alte discipline umaniste – și care puteau să își continue activitatea de cercetare în cadrul anumitor contracte și al unor asociații. Din punct de vedere material, o duceau mai bine decît înainte, însă din punct de vedere social, profesional își pierduseră o parte din statutul pe care-l aveau. O altă categorie este aceea care s-a trezit în șomaj, e reprezentată de cei care s-au trezit pe drumuri fără recunoaștere și care au trebuit să își găsească o slujbă ca tot omul, pe baza unor eventuale calificări anterioare. Și aici sînt două lucruri semnificative: unii au beneficiat de universul lor de relații anterior. De exemplu, foarte mulți au lucrat în sistemul de asigurări private. Și de ce? Întrucît, ca să fii agent de asigurări, trebuie să cunoști oameni. Și-au valorificat deci un anumit capital social pe care îl dețineau înaintea de '89.

Dar dincolo de asta vorbim despre o tranziție controlată, supravegheată de un stat cu exercițiu democratic excelent, lucrurile par mai complicate. Avem anul 1990, foarte mult militantism și

de o parte și de alta, vechii intelectuali de curte, ca să spunem așa, s-au trezit și ei în niște posturi și în fruntea unor partide, opoziția, între ghilimele am să-i spun dizidența, a constituit grupuri de presiune socială. Cum au evoluat aici lucrurile?

Eu m-am axat pe universul școlilor de partid și pe această dimensiune „educație politică”. Nu îmi puteam permite să mă duc în toate domeniile și să compar ce s-a întimplat în viața artistică. Un lucru este însă foarte semnificativ și iarși este prezent în carte: apariția sistemului de studii universitare private, în care s-au regăsit mulți...

Avem un faimos rector de universitate care este fost cadru. Și vorbim de o universitate foarte, foarte mare și care a reușit să înghită fonduri europene extrem de mari în numele acestei construcții a învățămîntului privat românesc.

Nu a fost un caz singular românesc. Acest lucru s-a regăsit în celelalte state. Așadar, metoda mea avea totuși elemente comparatiste, ca să spun așa, pentru că am încercat să înțeleg de ce lucrul nu a fost posibil în Germania și sînt elemente de explicație destul de clare. Chestiunea statutului este una importantă, și apoi specificul sistemului de învățămînt german, în care învățămîntul privat ocupă o poziție marginală. Și acolo au existat structuri de învățămînt în care s-au regăsit foști profesori la școlile de partid sau intelectuali de partid, dar cu o anvergură mult mai restrînsă față de ce s-a petrecut în România, cel puțin în primii ani. Nu mai știu care este ponderea lor acum, dar atunci în mod simptomatic, și în România, și în Rusia, cam o treime din învățămîntul total, din efectivele de studenți – de data aceasta mă refer doar la studenți – se aflau în acest sistem particular de învățămînt superior, iar asta a deschis o piață care i-a absorbit pe cei care s-au găsit într-un fel dezinstituționalizați prin închiderea vechilor

„DISCURSUL ANTICOMUNIST A AVUT O FORȚĂ DE DISCREDITARE IMENSĂ”

Cum s-au poziționat intelectualii din punct de vedere ideologic, cum arată tabloul?

Sînt puține lucruri despre Germania de Est, în partea a doua a cărții, comparative cu România, dar totuși cunosc unele chestiuni destul de bine, iar un lucru foarte simptomatic este cvazilinența stîngii intelectuale în România. Mă refer la așa-zisa stîngă social-democrată care este foarte contestată. Sigur că există critici la adresa social-democrației de la stînga, care contestă calitatea de stînga, peste tot în Europa. Dar mă refer la anumiți intelectuali care să revendice de la o anumită tradiție de stînga, și aici cred că discursul anticomunist a avut o forță de discreditare

imensă. Există intelectuali de stînga în România, unii cit se poate de onorabili, dar nu sînt constituiți ca o alternativă la discursul intelectual și politic dominant. Sînt singularități mai degrabă.

Avem mai degrabă un discurs de stînga, dar i-aș spune cel „teribilist al stîngii tinere”...

Este, mai degrabă, un fel de stîngă mondenă. Am văzut, de altfel, un comentariu, cred că era un articol al lui Andrei Pleșu, care observa că Dragoș Bucurenci a venit cu o anumită mașină, cu secretară. Poate era rătăcios articolul lui Pleșu, dar oricum surprindea o

trăsătură importantă. Vreau să spun că o asemenea formă de manifestare la stînga în Occident te-ar discreditat. Sigur, se vorbește și acolo de „stînga caviar”, cum se spune în Germania. Asta privește o anumită elită intelectuală de stînga, cum ar fi profesorii universitari, au salarii foarte mari... Cred că imaginea este deformată atunci cînd ajunge la noi. Este deformată din cauza distanțelor culturale, lipsei anumitor experiențe. Aștia nu sînt oameni, cei de care spuneam, din elita occidentală cotată la stînga, care să se afigureze cu Che Guevara pe maiuș sau chestii de genul acesta. Asta face parte dintr-o cultură populară. Este cu totul altceva.

pînă în '89 e legat ativ\ asupra lumii”

Mihai Dinu Gheorghiu

**Intelectualii
în cîmpul
puterii**

Morfologii și traiectorii sociale

Mihai Dinu Gheorghiu este autorul lucrării *Intelectualii în cîmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*, apărută la Editura Polirom, în colecția „Plural M”

școli de partid. Iarși lucrurile sînt diferite: sînt unii care au intrat în învățămînt, erau recunoscuți ca profesori onorabili sau acceptabili – lucrurile trebuie văzute diferențiat de la caz la caz –, dar au fost unii care au reintegrat universitatea ca instituție. Nu s-a făcut fără opoziții. Oricum, este o categorie care poartă acest stigmat, pentru că pînă în ziua de azi apare în presă „este de la Ștefan Gheorghiu”...

Spuneți undeva în carte, referindu-vă la spațiul Europei centrale și în general al societăților de tip sovietic, că scriitorii au fost cumva suprareprezentati în noile instanțe de producție a discursului public de după 1989. Acolo făceați observația că avem vocile oficiale de dinainte, dar și scriitorii care aveau să fondeze instituții, precum

Grupul pentru Dialog Social. Cine a cîștigat bătălia aceasta?

Cu siguranță, din punct de vedere al reprezentativității, intelectualii alternativi la sistemul intelectualului de partid de dinainte pot fi dați cîștigători, cel puțin într-o primă etapă. Au apărut intelectuali de partid noi. Am în minte istorici care sînt înregimentați la un partid sau altul, fie la Becali, fie la Vadim Tudor, de exemplu.

Cumva, în analiza pe care o făceați la Grupul pentru Dialog Social mi s-a părut printre rînduri că spuneți că tocmai cei care erau istorici sau politologi păreau cei care au făcut mai multă treabă, între ghilimele, decît scriitorii.

Erau cei care aveau cit de cit o anumită cultură politică față de cultura predomi-

nantă, dacă nu exclusiv, literară a scriitorului. Iarși un lucru semnificativ, aproape de această evoluție, este că mulți dintre acești scriitori au rămas scriitori doar pe baza operei lor anterioare, nemaivînd o activitate literară. Desigur că opera lor rămîne valabilă, nimeni nu le contestă opera de dinainte de '89, dar practic s-au angajat într-o altă activitate, fie politică, fie jurnalistică, fie și una și alta, fie economică. Rolul scriitorului pînă în '89 este legat de această viziune alternativă asupra lumii, care putea fi contrapusă viziunii oficiale, construite de către partid, cu o literatură controlată de partid, cenzurată, cu teme obligatorii. În perioada de relativă destalinizare, această categorie și-a putut afirma o anumită identitate, distinctă de scriitorul de partid care fusese format inițial. Deci asta este istoria proprie a grupului.

În momentul în care li s-a lansat această provocare, de multe ori culpabilizantă – „Nu ați fost cu adevărat dizidenți”, „Nu aveți o literatură de serdar”, „Dizidenți au fost puțini, nu v-ați solidarizat cu ei” –, ei au încercat să recupereze puțin timpul pierdut, cum s-ar spune, și cu niște costuri ridicate din punct de vedere al propriei activități.

Totuși, am constatat deseori eșecuri ale intelectualilor în cîmpul politic, dacă ne gîndim doar la cazul lui Nicolae Manolescu și candidatura sa la președinție bunăoară. Conversia nu a putut fi perfectă.

Am organizat un colochiu acum cîțiva ani, la București, și era chiar pe tema asta „Putere politică și putere simbolică a scriitorilor”. Era un prilej de a face comparații

între situațiile existente în mai multe țări, și iarși există o anumită simetrie, dovadă că sînt probleme, să spunem, de istorie structurală a acestei societăți. În mai toate societățile postcomuniste a existat această orientare dominantă spre politică a intelectualilor, fie cu angajament de tip opozițional, dizidenți înainte de '89, fie în trendul general. Iar cei care au făcut pașii cei mai înainte spre politică, știu eu de exemplu chiar bulgarii, ca să nu mergem în situații mai distante istoric de noi, l-au avut pe Jeleu ca președinte – care este un filosof, venea din lumea intelectualilor și fusese un dizident cunoscut –, care s-a confruntat cu aceleași dileme fundamentale la un moment dat și s-a retras, a considerat că rolul intelectualului s-a încheiat în momentul în care societatea a dobîndit o anumită stabilitate.

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Profesiunea de scriitor (2)

Continui transcrierea fragmentelor alese de Florin Mugur din niște scrisori vechi de cînd lumea. Ce-am făcut? Cum de a trecut atîta timp? Pe ce l-am cheltuit? A fost bine că am plecat din Dolhasca? Nu a fost? Cînd și cui voi da seama pentru asta? Să vedem ce i-a mai plăcut lui din sutele de scrisori...

1) Caraghiosful e că de cîte ori îți arunc pe suflet o scrisoare, îmi vine să-ți mai împuşc una; un fel de reacție în lanț de păpădii! Acum sînt sentimental, e ora prînzului și am mari probleme cu hrănitul piscăriei. Un motănel de citeva luni face un tapaj enorm și-mi sare în lingură la orice mișcare mai visătoare. Muțeașca mi-aună colosal; de fapt, numai mimează mieunatul, din bot nu se aude nimic. Are un fel infinit-grațios de a sta în trei lăbute, pe cea de-a patra ținînd-o îndoită în aer. 2) Mi-am făcut rost de un cactus foarte pufoș, un cactus de angora. 3) Grațioasa cantonieră, sprijinită de mînerul barierei, surzînd unor trogloditi ce trec cu un vagonet, e absolut încintătoare! 4) Scrisoarea în care mă rogi să-ți dau un telefon. Urgent! Am înghețat. Ce voi? Ce era? Să nu mai faci lucruri de astea cu mine. Gîndul că trebuie să-i telefoniez cuiva urgent mă îmbolnăvește. 5) Determinarea grupelor sanguine! Absolut abrutizat. Urlu pe săli la oameni, arunc cu pipete în subalterni, spun de mii de ori: O.I, A II, B III, AB IV! și nu trebuie să greșesc! 6) Acum citeva nopți am avut un vis foarte frumos. Într-o imensă cameră albastră, zburam. Jos, într-un colț, era o femeie mică, subțire. 7) Am observat că și găinile au umbră. Nu știam! 8) În du-lap, o mie de feluri de dulceață: de crini, de iarbă de șanț topită în soare, de căramidă măcinată la rîșniță, de suflet de elevă repetentă. 9) Te întreb ce m-a pocnit de sînt așa vesel? Lumina, lumina!

A început să cadă pe case și pe mine ca o nebună! Doamne, de ce nu pot s-o iau, s-o jupei de pe lucruri și s-o mîncîc? 10) Aici, după citeva zile de o frumusețe nefirească (miros de iasomie, salcîmi, bujori, crini roșii, trenuri pline de eleve de clasa a douăsprezecea), iar a plouat îmbricîșit, mitocănește. 11) De citeva săptămîni îmi scrie o femeie necunoscută. Mi-a trimis și o fotografie, e frumoasă! Sînt însă pămîntat că m-aș putea îndrăgosti de ea. Știu că totul se va consuma în scrisori. Nu mai pot așa! Iarăși Cehov? 12) Nu vreau să te mai amărăsc și eu, scriindu-ți scrisori schimonosite. Deci, azi dimineață, sculat de patru ingeri radioși (ei aveau culori diferite!) m-am hotărît să fiu de-o mare și nescetă veselie psiho-motorie. Iată: pisicile, dovleci dintre cărți, cărțile chiar (care se citeșc singure!), pieptul meu buindu de entuziasm, totul e prins în cea mai subțire acoladă de lumină. Sînt, desigur, fericit! A-ți bate cuie moi în suflet, cînd n-ai ce face, e fără sens. Căna e buzată, s-o pupăm! Bila e ochioasă, s-o pupăm! Iar mai apoi, oh!, mai apoi să ne gîndim că totuși femeile sînt marea noastră bucurie: ele au fel de fel de taine, de mosorele... Nu? 13) Nu înțeleg spaima ta că nu ți-ai scris CARTEA. Dacă nu ți-ai scris-o, nu-i nimic, ți-o vei scrie. Dar sînt sigur că mereu vei crede că nu ți-ai scris-o! 14) Desigur, tu ai dreptate: trebuie să aștept, să aștept, să aștept... Să cred, mai ales, că voi mai scrie, și-nă bine! Dar posibilitatea ciocnirii mele cu un inger este cea a ciocnirii unei nave cu un meteorit. Lucru, practic, imposibil. Scrisoarea ta e frumoasă, dar tu știi (ca și mine) că altfel stau treburile. Nu scriem ce vrem, ci ce putem. Nu scriem cînd vrem, ci cînd ni se dictează de nu știi cine, poate de-o fîntînă, de-o roză, de-un tiv de rochie...

Cosa [u!]

Cu destui ani în urmă (nu foarte mulți, dar de unde atîta trecut la un fiu al glorioasei lumi noi de după '89?) am avut, într-o frumoasă seară la calculator, cu ediția electronică a „Dilemei” celei vechi în față, tîrzia revelație a scrisului lui Radu Cosașu. Sper că mi se poate ierta o astfel de imprudentă declarație, care echivalează cu o penitență.

Doris Mironescu

Mai citisem, recunosc, mărturisesc, semnez dacă e nevoie!, și alte cărți ale scriitorului în chestiune. Însă cheia îmi lipsea, poarta verde a textului rămînea, minulescian, închisă dinainte-mi. Tot citind și aflînd informații despre scriitor din variatele sale „autodenunțuri”, încă nu-l vedeam închegîndu-se din acea puderie de personaje roind, printre care Beethoven, Stan și Bran, cele șase mătuiși, „adevărul integral”, Caragiale și Isaac Babel.

Or, în frumoasa seară electronică despre care vorbeam, Cosașu scria un articol despre bărbi. Nu, nu era vorba de vreun acces violent de patafizică: pur și simplu scriitorul citise undeva că barba a revenit în modă la Paris, că, adică, ea a scăpat de blestemul lui Marx-și-Engels, că nu mai era un simplu semn șoșist. Semnificația politică a bărbii trecea în uitare, sensul acesteia devenind cel, binevenit, de ornament estetic. Radu Cosașu considera că momentul merită un imn, drept care i-l și închina, reluînd cu entuziasm strigătul cu care își începea fiecare dimineață rezororul din *All That Jazz*: „Vivaldi!”. Bărbile se dezideologizau! Vivaldi! politica nu mai dicta modei! Vivaldi! Într-o singură exclamație, întregul entuziasm al autorului prindea altitudine și putere de sugestie, contaminînd și cititorul. Căci „Vivaldi!” nu e un simplu „Vivat!”. Aici e vorba de altceva, mai profund și mai parșiv. E vorba de muzică.

Nu am găsit o modalitate mai directă decît aceasta de a vorbi despre muzicalitatea extraordinară din textele „cosașiene”, despre calitatea lor incantatorie și, consecutiv, încîntătoare. Să fie de vină aici lecțiile de pian din adolescență de care tot povestește autorul? Sau, dimpotrivă, să fie vorba de obligativitatea prezenței retoricii în textele de tinerete ale

autorului, scrise prin gazete în anii '50, cînd acesta se străduia să convingă poporul să dea țării (de exemplu!) cit mai mult cărbune?

În orice caz, muzica e o cheie care permite accesul către cărțile lui Radu Cosașu. Frazele lui, atît de bine cîntărite, trimt de la sine către această artă a cantităților. Conștient de asta, autorul profită și, adesea, în cărțile sale, împarte ample paragrafe sub formă de versuri sau chiar versete, în maniera pedagogică prin care Tudor Vianu încerca să ne convingă de lirismul *Amințiilor din copilărie* despărțind în versuri începutul părții a patra a cărții. Răbdător cu cititorul neînvațat, Cosașu își fragmentează singur fraza ca aceasta să-i poată asculta cadența și sonoritatea. Este o bună lecție aici, utilă în vremuri cînd nu doar vechea artă a retoricii, dar și zilele profesorei de piano au trecut de mult. Dacă nu mai avem astăzi de unde învăța misterele tempo-ului și ale solfegiului, am putea să învățăm muzicalitatea de la maeștri precum Radu Cosașu.

Cu totul ingenios se arată autorul în montajele editoriale

În jungla unui bloc de gheață, cartea pe care scriitorul o retipărește acum, integrînd-o ciclului *Supraviețuirilor*, se deosebește de toate celelalte volume din serie, ea avînd o geneză aparte. Este o „Supraviețuire” mai discretă decît cele cunoscute, în sensul că intenția autoficțională e mult disimulată. În forma colajului de citate din presa cotidiană, de bibliotecă Babel a faptului divers, cartea nu prea pare să conțină obișnuitele *détour*-uri ale memoriei autorului. Seamănă cu o operă impersonală, cu o probă de veselă erudiție efectuată asupra nimicurilor comune

petrecute în toată lumea. Un șef de fanfară francez se pensionează. Un guard helvet de la Vatican dezertează. O femeie traversează singură, în barcă, Pacificul. Știri neutre, exotisme de magazin de du-minică, ciudățenii simpatice culese de nicăieri de către un ins care declară fără rușine că adoră să-și murdărească mîinile cu cerneală tipografică. Însă acesta este doar aspectul de suprafață al cărții, cel de mozaic sau de almanah, bun pentru cititorul de tot naiv. Bineînțeles, Cosașu este delicios și la acest nivel, însă tulburător devine abia la următorul...

Unele evenimente decupate au un statut de-a dreptul simbolic, aspirînd la universalitate. Curiozitățile etnografice, informațiile cu caracter „definitiv” asupra domeniului privat sau local, statistica matrimonială dau senzația că fixează reguli ale umanității în genere: „În Anglia un milion și jumătate de căsătorii sînt periclitare de sfîrșitul unuia dintre soți”. Dacă o astfel de problemă amenință armonia unei atît de consistente felii demografice, probabil că Pămîntul nu e un loc prea neplăcut de viețuit. Sau, în altă parte: „În anunțurile matrimoniale vest-germane se solicită foarte mult simțul umorului/bărbății promit călătorii/lemele iubesc sportul”. Simpla statistică se transformă în poezie. Gemurile omene-sculi se caută și se regăsesc la infinit, într-o promisiune de perpetuă fericire. În această situație, ce poate fi mai îmbucurător decît să ații, de pe panourile electronice pentru reclamă din Piccadilly Circus, că „Alan Margolis o iubește pe Penny Wise”? Autorul desprinde din fluxul de informații al lumii acele știri suspecte de a avea o cantitate excesivă de elocvență

SEMNAL

Iris Murdoch, *Capul retezat*, traducere din limba engleză de Anca-Gabriela Sirbu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 320 de pagini, 28.95 lei

Traducere în premieră a încă unui roman din opera lui Iris Murdoch, una dintre cele mai mari autoare britanice ale secolului XX. „*Capul retezat* este, la nivelul cel mai superficial, o comedie de moravuri a cărei acțiune e plasată în înalta societate londoneză. Din acest punct de vedere, romanul de față face parte din categoria cărților în care intriga joacă un rol extrem de important. Dar sub jocul relațiilor și circumstanțelor care îi poartă pe protagoniști de la agonie la extaz (erotic) se ascunde o satiră acida la adresa unei lumi lipsite de substanță și vitalitate.” (*The New York Times*) „În momentul în care se va trasa harta intelectuală a epocii noastre, Iris Murdoch va ocupa o poziție similară cu aceea a lui Tolstoi sau Dostoievski... Viziunea ei asupra lumii este pe cit de subtilă, pe atît de tulburătoare.” (*The Guardian*)

Vladimir Tismăneanu, *Reinventarea politicului*. Editura Răsăriteană de la Stalin la Havel, ediția a II-a revizuită, traducere de Alexandru Vlad, studiu introductiv de Dan Pavel, colecția „Collegium”, Editura Polirom, 296 de pagini, 28.95 lei

La zece ani de la apariția primei ediții românești și la cincisprezece de la apariția originalului american, Editura Polirom le oferă cititorilor o nouă ediție a acestei remarcabile cărți – scrisă în timp ce evenimentele încă se desfășurau – despre originile și dinamica prăbușirii regimurilor comuniste din Europa de Est.

Volumul este o încercare de a explica originile și dinamica unuia dintre evenimentele cele mai importante ale acestui secol: prăbușirea regimurilor comuniste din Europa de Răsărit. Fiind mai mult decît o prezentare dintr-o perspectivă istorică, această carte a fost scrisă în timp ce evenimentele se desfășurau încă, încît autorul a devenit ceea ce Raymond Aron numea cîndva un martor angajat (*spectateur engage*).

lirică. Reluate la intervale, ele formează o frumoasă muzică.

Cu totul ingenios se arată autorul, apoi, în montajele editoriale care îi permit să combine o știre din categoria faptului divers cu o temă personală, cu o reminiscență livrescă, cu o frază din tezaurul de înțelepciune clișeistică al umanității. Un cetățean scapă de condamnarea la moarte într-un proces în urma unei depoziii inocente a nevastei. Cetățeanul se numea Joseph Kaczmarczyk – Joseph K., în grafia autorului. De unde: presa lumii este plină de ecouri literare. În altă parte, aflăm că Jean Jacques Cousteau a început să testeze pe țapi comportamentul organismului animal la presiuni subacvatice. Țapii crapă. Cossașu glosează inspirat: „Poate că țapii au dreptate...”. Dacă fără ispașire, simboluri și experiențe unice nu se poate trăi, atunci să mai treacă și alte animale de serviciu la simbol! Noi, zic, țapii, ne-am făcut datoria...”. Un individ serbează 12 ani de activitate în timpul muncii ca fiziolog de cazino. O înțelepciune balzaciană: trebuie să detecteze caracterul oamenilor după fizionomie, trecutul și intențiile lor într-un rid sau un gest. Bine zice atunci autorul: „Să fim speriați ori de câte ori vom descoperi ceva care nu este în *Comedia umană*. Nu vom avea multe ocazii de panică”. Faptul divers rimază cu literatura lumii. Modulația muzicală a frazei începe să antreneze în balansul ei zăcăminte intelectuale pe care le știm bine așezate, la locul lor. Coincidențe bizare, de nu chiar corespondențe ca-n Baudelaire, invadează mapamondul. Micile evenimente ale lumii, dramele familiale și jafurile din bănci, performanțele sportive și copiii care fug de injecție în pădure încep să vorbească, cu ajutorul autorului, într-o limbă ciudată de familiară.

Dar nivelul de maximă rezonanță nu este încă atins pînă cînd telexul internațional nu începe să dea vești despre autorul însuși. Isprăvi locale, petrecute la celălalt capăt al lumii, intră în dialog cu cele mai intime pagini ale trecutului personal. Astfel, un mic episod demn de Hitchcock are loc în Florida, unde „mii de gasteropode, de două ori mai mari decît pumnul, furioase, sălbatice chiar, devastează case, înghit tot ce li se pare comestibil și distrug ce găsesc în cale. Ziaristii afirmă textual că «melcii din Florida sînt conștienți de forța lor» și «autoritățile federale sînt preocupate de atacul lor»... De atacul melcilor? Da, domnule, de atacul

melcilor!”. Tulburat, autorul se revoltă la o asemenea invazie împotriva firii: „Îmi vine să înnebunesc. Și înnebunit să le urlu cum știu eu: «Porcilor!» – ba nu: «Asasinilor! Jos balele de pe Florida!»...”.

Acest excelent episod, legînd atît de bine bufona istorie din Florida cu rîcnetul unui veteran al strigătului antiimperialist „Jos labele de pe Coreea!”, arată de ce ediția de față a *Blocului de gheață* al lui Cossașu are tot dreptul să facă parte din seria celebrilor *Supraviețuirii*. Vorbînd despre melci, prozatorul tot despre ale vieții sale valuri vorbește. Și nu doar despre trecutul militant de pe vremea cînd „servea Republica Populară Română”. Deoarece istoria gasteropodă are loc la numai un an de la momentul cînd mișcarea primăvărată de la Praga tocmai „atrăsese” spre ea „norul de hidrogen” imens al Armatei Roșii invadatoare. Revolta se exprimă prin parabola contorsionată a potopului de melci, apt să strîmcească furii care ar putea părea isterice de n-ar fi contextul. Ei bine, asta nu mai este esopism, asta e poezie curată!

Volumul rămîne unul exemplar pentru scrisul lui Radu Cossașu

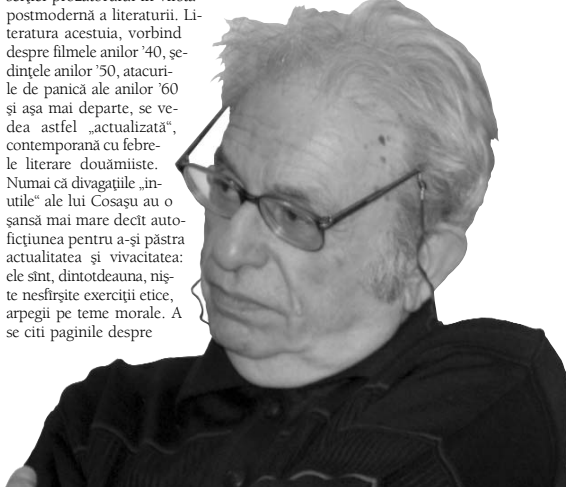
S-a vorbit, în legătură cu scrisul lui Radu Cossașu, despre autoficțiune, trimițîndu-se, cu erudiție, spre posibilitatea inserției prozatorului în vîrsta postmodernă a literaturii. Literatura acestuia, vorbind despre filmele anilor '40, ședințele anilor '50, atacurile de panică ale anilor '60 și așa mai departe, se vede astfel „actualizată”, contemporană cu febrele literare douămiste. Numai că divagațiile „inutile” ale lui Cossașu au o șansă mai mare decît autoficțiunea pentru a-și păstra actualitatea și vivacitatea: ele sînt, dintotdeauna, niște nesfîrșite exerciții etice, arpegii pe teme morale. A se citi paginile despre

scriitor și responsabilitățile acestuia, căruia nu-i sînt permise „mica ticăloșie de azi, porcăriia de mine” făcute în numele „Ooooooperei!”. A se citi numeroasele pledoarii pentru nuanța, pentru măsura în judecată („mă pricep la oameni vii, deci, la maimuțe”), dar și pentru curajul de a fi patetic și sentimental.

Literatura scrisă de Cossașu n-are nevoie să se acomodeze cu timpurile noi, dovadă fiind chiar acest volum perfect valabil care reia fără scăderi, ba chiar dintr-un unghi nou de lectură, un volum vechi de aproape 40 de ani, excelent executat în unitatea sa de frază și construcție. De aceea mi se pare că ultima secvență nou adăugată, preluată, dacă nu mă înșel, din *Autodenuțiri și precizări*, nu se potrivește prea bine cu armonia diferită a *Blocului de gheață*. Volumul rămîne unul exemplar pentru scrisul lui Radu Cossașu: muzical, suplu, dînd impresia autenticității, a coerenței unui om cu sine însuși.

... Și se mai spune că muzica este arta cea mai lipsită de morală!

Radu Cossașu,
Supraviețuirile (6): n-jungla unui bloc de gheață, colecția „Egografii”
Editura Polirom, 2007
(n curs de apariție)

Clona lui Iisus

La începutul anului 2007, lumea creștină a fost zdruncinată de vestea că, lângă Ierusalim, s-ar fi descoperit mormîntul lui Iisus și al altor rude celebre ale sale. Comercializator regizor Cameron (marca *Terminator* și *Titanic*) s-a și năpustit să producă un documentar ridicol, făcînd inclusiv teste ADN rămășițelor din cripta fabuloasă. Preoții creștini din lumea întreagă (și ierarhii lor) au protestat vehement, acuzînd intenții blasfemice din partea comanda-ului de descoperitori. Ei ar fi trebuit, de fapt, să fie percutant de ironici, iar nu să spumege în

fața unor chestiuni hilare. Reacția din 2007 a fost și mai virulentă decît după succesul de piață al polițier-ului *Codul lui Vinci* scris de kitschiosul Dan Brown. Dar toate aceste scame și speculații spumoase nu erau deloc noi: multe dintre ele relatau idei (sau frînturi și cioburi de idei) din vechile ezicii. Și majoritatea erau niște reacții la spăimosul anunțat an 2000, așa cum fusese odinioară spăimos anul 1000, cu toate așteptările sale apocaliptice. Artiștii plastici nu s-au lăsat nici ei mai prejos: fel de fel de Madone și Iisusii scandalosi sînt expuși cu

tam-tam în varii locuri, cu scopul programatic de a sfida. Eu însămi am văzut un tablou de acest gen, la Muzeul de Artă din Brooklyn, la New York, o Madonă neagră confecționată din... balegă de elefant (faptul nu m-a indignat, ci m-a amuzat deajuns încît să nu rămîn în fața respectivei creații mai mult de două minute – un bătrînel vizitator al muzeului nu a avut însă umorul meu și a suflat spray pe tabloul cu pricina, ca și cum acesta ar fi fost un infractor periculos, vinovat de lezmajestate!). Găselnița secolului XXI va fi, după cum deslătuie lume bănuiește deja, incercarea de clonare a lui „Iisus”. Deși giulgiul de la Torino a fost

dovedit ca nefiind de pe vremea lui Hristos, cîțiva experți și specialiști în clonare sînt dormici să extragă ADN din respectivul giulgiu și să cloneze ceva ce ar putea să fie un Iisus în eprubetă, măcar simbolic vorbind. Probabil că soborul (sau cohorta) de speculanți din jurul pragmaticei Cameron (pe bună dreptate poreclit Terminatorul în situația de față) nu se vor lăsa nici ei mai prejos și vor extrage ADN din rămășițele aflate în cripta de lângă Ierusalim, pentru a produce ceva, orice, măcar o sosie de fals-Iisus, un mic Golem, o bucățiță din pseudo-Maria Magdalena etc. Nu ar fi de mirare dacă Dan Brown va scrie o continuare

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

cu tendința a *Codului lui da Vinci*, pentru a rămîne în vogă și în ton cu epoca sa și cu scriitura de tip maculatură. În curînd vom afla, poate, că Fecioara Maria a fost deja clonată de japonezi și transportată pe Lună, pentru a fi ferită de contactul cu oamenii, ori că de pe bucățile din crucea pe care a fost răstîgnit Iisus au fost conservate picăturile de sînge care să îngăduie nașterea din spuma mărilor, precum Afrodită lui Sandro Botticelli, a unei clo-

ne consistente și cu impact la public. Oameni sîntem! Ba chiar este posibil să asistăm la o împărțanie planetară din singele „real” (*sangre real* a dat, după unii, termenul Graal) al lui Iisus Hristos, reinviat în ipostaza de clonă dumnezeiască. *Apaga Satanas!* Iar dacă acestei clone supreme i se vor alătura și clonele lui Leonardo da Vinci sau Einstein (ca să dau doar două exemple posibile), nu îmi rămîne să spun decît – vai de mințile noastre pierdute!

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Povestea merge mai departe

Am întrerupt cam brusc în numărul trecut povestea lui Richard, prietenul meu din Germania, în momentul în care ofițerul Wayne senior se întoarce acasă răvășit de pe frontul din Vietnam. Dar cuvîntul acasă a-coperă ceva ce în realitate nu prea există pentru familia Wayne. Și asta se întîmplă pentru că timp de șase ani trupa cu nume de actor schimbă zeci de locuințe în tot atîtea baze militare, de-a lungul și de-a latul Americii. Pentru Richard jr. trambalarea asta non-stop n-ar fi cel mai mare dezastru, deși nu-i ușor să fii nomad. Și nici friș printre ianchei, fără nici un prieten. Nenorocirea vine din nervii pulbere și din beția lui Richard senior. Ca să-și stîmpere coșmarurile, fricile, remușcărilor sau cine mai știe, poate toată nefericirea, bea de stînge, urlă ca un nebun și-l năucește în bătaie pe băiat din te miri ce. Îl țîrîie după el la pescuit, la cumpărături sau pur și simplu aiurea pe drumuri. Nu-i lună dată de la Dumnezeu să nu facă un accident, iar Richi e mereu acolo, în mașină, la datorie. Cînd viața lor ajunge de-a dreptul un iad, Christine își ia copiii, trece iar Atlanticul, ajunge înapoi la Darmstadt și, cu inima cît un puric, îi imploră pe-ai ei s-o primească înapoi în bucncăr cu trei etaje, ridicat ani de zile cu miinile lor, din dărîmături.

Pentru Richard copilăria nemțească e la fel de grea, dacă nu cumva chiar mai cruntă decît cea din America. În locul tatălui stă acum proțăpîit bunicul Kostial, care tronează ca un patriarh mut în curte, sub nuc și-i urmărește lui Richi fiece pas. Așa că nu-i ușor să fii mereu strîns cu ușa, nici să te simți iancheu printre friți; nu-i simplu să nu prea știi ce ești și ce-i cu tine, cînd acasă, pe stradă și la școală toți îți dictează cum să faci, toți te iau peste picior, te bat îndeasat cum te prind și fac ce vor cu ti-

ne, fără să ai cui spune o vorbă, cui te plînge. Nu-i plăcut să fii tot timpul flămînd, cînd pe aragaz zace o oală uriașă de 12 l., plină cu supă de cartofi, care-i singurul fel și așa rămîne cîteva zile pînă cînd oala se golește; sau să stai la rînd ca să te speli în apa în care s-au îmbăiat surorile mai mici. Nu-i tot una să crești înconjurat în casă doar de femei, pentru că unchiul Kostial au plecat care-ncoțoro de cum au crescut, fără să bănuiască ce nenorociri o să se abată peste familiile lor. Nu-i un vis frumos să vezi cum îți mor verisorii ca într-un film de groază. Și nu-i tot ce ți-ai dori să te trezești brusc în camera ta, într-o după-amiază de august 1986, cu un bătrîn slab, gălbejit și bolnav, în care-l recunoști cu greu pe Wayne senior. Nu-i liniștitor să-l ascuți cum vorbește nestăvilit despre tot ce ți-a cunoscut vreme de 20 de ani, fără să știe că îl înregistrezi, iar tu să n-ai habar că peste cîteva luni el o să moară.

Despre toate astea Richard povestește rar, doar dacă îl roagă cineva mult. Atunci spune în cuvinte puține, cu seninătate și cu un fel de umor trist cum e să te simți acasă nu pe malul Neckarului sau în Arizona, ci la Ciclova sau pe terasa Flora de lîngă Bega. Sau la Sinpetru Mic, unde îl așteaptă în fiecare an Kurt, ghtaristul de jazz.

P.S. Kurt sau Toni e alt prieten al meu. S-a născut acum 58 de ani la Dniepropetrovsk, într-un lagăr de prizonieri și deportați germani, iar acum stă la Sinpetru Mic, unde-și îngrijește mama țîntuită la pat, lucrează prin casă, curte, grădină, traduce, citește, exersează. Întregul sat din cîmpia Banatului îl privește cam ca un sfinț, pentru că are o bunătate și înțelepciune nemeiașute pe acolo, deși el spune că nu face nimic ieșit din comun. Dar aici începe altă poveste.

Paradisurile suprimate

Mariana Codruț scrie despre oameni și lucruri, despre realitatea sumbră pe care, de cele mai multe ori, o surprinde cu precizia unei camere de filmat, despre iubire și despre singurătate. Peisajul citadin, cu blocuri cenușii, în care oamenii stau etajați ca în catacombe, în contrast cu satul liniștit din lunca Prutului, spațiu paradisiac, scăldat în lumină, reprezintă cadre ale acțiunii ultimului roman al scriitoarei, *Nudul Dianeii*.

Pavel, personajul principal al romanului, care împrumută mult din trăsăturile prințului Mișkin, personajul lui Dostoevski din *Idiotul*, trăiește numai din rămășițele zilelor petrecute pe malul Prutului, alături de Veronica, marea iubire a vieții sale, pe care o caută în toate femeile. Pavel joacă în roman și rolul lui Acteon, vînătorul care a văzut pentru inția oară trupul gol al frumoasei Diana, zeita vînătorii, mereu înconjurată de nimfe. Transformat într-un cerb datorită îndrăznelii sale, căci frumusețea care se lașă privită metamorfozează întotdeauna, Acteon este devorat de propriii săi cîini. Despre zeii și zețele din Olimp, despre miturile Greciei Antice, Pavel află din cartea dăruită de Veronica înainte de plecarea ei la Pașcani, la fabrica de perlele, a-poi în Spania, la cules de căpșuni, unde își găsește sfîrșitul într-un accident de mașină. Pierderea Veronicăi transformă viața lui Pavel într-o căutare continuă, prezentul este folosit doar ca pretext pentru retrăirea momentelor trecute. Iubirea este pentru Pavel fericirea sa trecută și durerea lui de azi.

Cel de-al treilea capitol al romanului îl are ca protagonist pe Shylock, un bătrîn actor, fără identitate, care-și poartă cu greu capul „bușcit cu singurătate”, trăind departe de zgomotul lumii: „Știi ce-nseamnă dom'le, să simți cum ți se scurg orele grele de liniște moartă pe față, ca niște rime puturoase?”, îl întrebă la un moment dat don' Valentin (așa cum îl chema în realitate pe Shylock și cum îl spunea doar menajera Fineta) lui Pavel, unicul său vizitator și discipol. Shylock îi arată lui Pavel ceva din „dulceața lumii”, pe care o descoperă în nudurile

lui Rembrandt sau în picturile lui Gauguin. Diana lui Rembrandt îi amintește proustianului Pavel de Diana sa din cartierul Alexandru, „Diana cea de carne”, cu trupul ei mic, „ca un obiect de lux”, îmbrăcat în halat albastru, bînd bere în garsoniera ei de-o palmă, de peste Bahlui. Nudul Dianeii amintește de începuturile lumii, de Adam și Eva, care și-au pierdut Paradisul.

Literatura pare să aibă rolul autoconservării

Pavel este „fiul meșterului”, fiul lui don' Costică, sticlarul, privatizat după revoluție și cu multe relații în fosta Securitate, cazată acum în vile uriașe cu geamuri negre și semănînd cu niște cavouri. Pavel nu înțelege de ce lumea este rea, de ce țara e condusă tot de „Ei”, cum poate muri un om „care știa să ridă așa cum ridea Veronica” sau de ce Paradisul este „suprimat de rușine și teamă”. De mic, Pavel a fost învățat să se roage lui Dumnezeu doar pentru lucrurile mari, pentru pacea și sănătatea oamenilor, iar dorințele sale cele mai apropiate, cele mai arzătoare, le încredința carasului primit de la don' Costică.

Cu peștele din acvariu Pavel și-a putut permite orice, fără să-i fie rușine de nimic. Dumnezeu și peștele își împart astfel rugăciunile lui Pavel, micile secrete ascunse în sufletul adolescentului, nefericirea și frustrările sale.

Nimic nu poate acoperi golul pricinit de moartea Veronicăi: nici nudul Dianeii, nici rolul de Acteon, nici aminti-

rile de pe malul Prutului, ritul misterios păzit de grăniceri zi și noapte, iar „Pavel se culcă în iarba verde și curată încă. Își întinse brațele în cruce de parcă ar fi avut în piept o gaură enormă și voia să-i dea voie zilei aceleia de august cu soarele ei fierbinte să intre în el nestingherită, ca o mătura într-un ungher ferit...”. Pavel își găsește liniștea într-un petec de verdeață de pe malul Bahluiului urit-mirositor, iar această aruncare în iarbă amintește de gestul soldaților ruși care, istoviți după o luptă grea, se culcau în zăpadă.

Realității vulgare, absurde și agresive din peisajul citadin, care îl duce pe om pe culmile disperării și îl face să-și piardă identitatea, îi sînt opuse mici „oaze de tandrețe”, iar scriitoarea luptă prin scris împotriva urtului ce o înconjoară. Peisajele sînt însoțite de numeroase portrete de interior, romanul ricoșează ca o oglindă uriașă lumea, iar literatura, care încearcă să înlocuiască paradisurile suprimate, pare să aibă pentru Mariana Codruț, la fel ca și în cazul lui Kafka, rolul autoconservării, devenind astfel un mod de viață.

Mariana Codruț, *Nudul Dianeii*, colecția „Ego. Proza”, Editura Polirom, 2007, 19.95 lei

IRIS MURDOCH » DISCIPOLUL

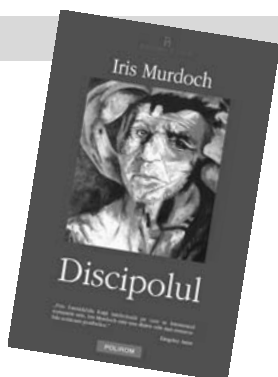
Jocul iluziilor

Iris Murdoch este una dintre „scriitoarele preferate ale britanicilor”. Romanele sale, intense și ciudate, poartă amprenta filosofiei lui Platon și Sartre, dar și a psihanalizei freudiene. Pentru Murdoch, o artă mare, așa cum este cea a lui Shakespeare, trebuie să fie „impersonală”. „Viața este comică pentru că nu este tragică,

ci mai degrabă teribilă”, spune autoarea romanului *Discipolul*, într-un interviu acordat unei reviste franceze.

Acțiunea din romanul *Discipolul* se petrece într-un oraș imaginar, cu numele Ennistone, adică orașul lui „N”, naratorul „discret” al întîmplărilor, care se declară încă de la început un martor rece și

impersonal al acțiunii, o prezență camuflată, o voce tainică, un moralist, o umbră. Ennistone este un oraș labirint, care amintește de Bleston, oraș al rătăcirilor din romanul *Petrecerea timpului* de Michel Butor. Ennistonienii sînt adepți ai puritanismului, tradiționaliști care se țin la distanță de vicile Londrei. Acțiunea se împletește în jurul celui mai important ennistonian, filosoful John Robert Rozanov, al cărui singur discipol este George, din onorabila

Colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2007, 34.95 lei

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Povestea merge mai departe

Am întrerupt cam brusc în numărul trecut povestea lui Richard, prietenul meu din Germania, în momentul în care ofițerul Wayne senior se întoarce acasă răvășit de pe frontul din Vietnam. Dar cuvîntul acasă a-coperă ceva ce în realitate nu prea există între familia Wayne. Și asta se întîmplă pentru că timp de șase ani trupa cu nume de actor schimbă zeci de locuințe în tot atîtea baze militare, de-a lungul și de-a latul Americii. Pentru Richard jr. trambalarea asta non-stop n-ar fi cel mai mare dezastru, deși nu-i ușor să fii nomad. Și nici friș printre ianchei, fără nici un prieten. Nenorocirea vine din nervii pulbere și din beția lui Richard senior. Ca să-și stîmpere coșmarurile, fricile, remușcărilor sau cine mai știe, poate toată nefericirea, bea de stînge, urlă ca un nebun și-l năucește în bătaie pe băiat din te miri ce. Îl țîrîie după el la pescuit, la cumpărături sau pur și simplu aiurea pe drumuri. Nu-i lună dată de la Dumnezeu să nu facă un accident, iar Richi e mereu acolo, în mașină, la datorie. Cînd viața lor ajunge de-a dreptul un iad, Christine își ia copiii, trece iar Atlanticul, ajunge înapoi la Darmstadt și, cu inima cît un puric, îi imploră pe-ai ei s-o primească înapoi în bucncăr cu trei etaje, ridicat ani de zile cu miinile lor, din dărîmături.

Pentru Richard copilăria nemțească e la fel de grea, dacă nu cumva chiar mai cruntă decît cea din America. În locul tatălui stă acum proțăpîit bunicul Kostial, care tronează ca un patriarh mut în curte, sub nuc și-i urmărește lui Richi fiece pas. Așa că nu-i ușor să fii mereu strîns cu ușa, nici să te simți iancheu printre friș; nu-i simplu să nu prea știi ce ești și ce-i cu tine, cînd acasă, pe stradă și la școală toți îți dictează cum să faci, toți te iau peste picior, te bat îndeasat cum te prind și fac ce vor cu ti-

ne, fără să ai cui spune o vorbă, cui te plînge. Nu-i plăcut să fii tot timpul flămînd, cînd pe aragaz zace o oală uriașă de 12 l., plină cu supă de cartofi, care-i singurul fel și așa rămîne cîteva zile pînă cînd oala se golește; sau să stai la rînd ca să te speli în apa în care s-au îmbăiat surorile mai mici. Nu-i tot una să crești înconjurat în casă doar de femei, pentru că unchiul Kostial au plecat care-ncoțoro de cum au crescut, fără să bănuiască ce nenorociri o să se abată peste familiile lor. Nu-i un vis frumos să vezi cum îți mor verisorii ca într-un film de groază. Și nu-i tot ce ți-ai dori să te trezești brusc în camera ta, într-o după-amiază de august 1986, cu un bătrîn slab, gălbejit și bolnav, în care-l recunoști cu greu pe Wayne senior. Nu-i liniștitor să-l ascuți cum vorbește nestăvilit despre tot ce ți-a cunoscut vreme de 20 de ani, fără să știe că îl înregistrezi, iar tu să n-ai habar că peste cîteva luni el o să moară.

Despre toate astea Richard povestește rar, doar dacă îl roagă cineva mult. Atunci spune în cuvinte puține, cu seninătate și cu un fel de umor trist cum e să te simți acasă nu pe malul Neckarului sau în Arizona, ci la Ciclova sau pe terasa Flora de lîngă Bega. Sau la Sinpetru Mic, unde îl așteaptă în fiecare an Kurt, ghtaristul de jazz.

P.S. Kurt sau Toni e alt prieten al meu. S-a născut acum 58 de ani la Dniepropetrovsk, într-un lagăr de prizonieri și deportați germani, iar acum stă la Sinpetru Mic, unde-și îngrijește mama țîntuită la pat, lucrează prin casă, curte, grădină, traduce, citește, exersează. Întregul sat din cîmpia Banatului îl privește cam ca un sfinț, pentru că are o bunătate și înțelepciune nemaivăzute pe acolo, deși el spune că nu face nimic ieșit din comun. Dar aici începe altă poveste.

Paradisurile suprimate

Mariana Codruț scrie despre oameni și lucruri, despre realitatea sumbră pe care, de cele mai multe ori, o surprinde cu precizia unei camere de filmat, despre iubire și despre singurătate. Peisajul citadin, cu blocuri cenușii, în care oamenii stau etajați ca în catacombe, în contrast cu satul liniștit din lunca Prutului, spațiu paradisiac, scăldat în lumină, reprezintă cadre ale acțiunii ultimului roman al scriitoarei, *Nudul Dianeii*.

Pavel, personajul principal al romanului, care împrumută mult din trăsăturile prințului Mișkin, personajul lui Dostoevski din *Idiotul*, trăiește numai din rămășițele zilelor petrecute pe malul Prutului, alături de Veronica, marea iubire a vieții sale, pe care o caută în toate femeile. Pavel joacă în roman și rolul lui Acteon, vînătorul care a văzut pentru inția oară trupul gol al frumoasei Diana, zeita vînătorii, mereu înconjurată de nimfe. Transformat într-un cerb datorită îndrăznelii sale, căci frumusețea care se lașă privită metamorfozează întotdeauna, Acteon este devorat de propriii săi cîini. Despre zeii și zețele din Olimp, despre miturile Greciei Antice, Pavel află din cartea dăruită de Veronica înainte de plecarea ei la Pașcani, la fabrica de perlele, a-poi în Spania, la cules de căpșuni, unde își găsește sfîrșitul într-un accident de mașină. Pierderea Veronicăi transformă viața lui Pavel într-o căutare continuă, prezentul este folosit doar ca pretext pentru retrăirea momentelor trecute. Iubirea este pentru Pavel fericirea sa trecută și durerea lui de azi.

Cel de-al treilea capitol al romanului îl are ca protagonist pe Shylock, un bătrîn actor, fără identitate, care-și poartă cu greu capul „bușnit cu singurătate”, trăind departe de zgomotul lumii: „Știi ce-nseamnă dom'le, să simți cum ți se scurg orele grele de liniște moartă pe față, ca niște rime puturoase?”, îl întrebă la un moment dat don' Valentin (așa cum îl chema în realitate pe Shylock și cum îl spunea doar menajera Fineta) lui Pavel, unicul său vizitator și discipol. Shylock îi arată lui Pavel ceva din „dulceața lumii”, pe care o descoperă în nudurile

lui Rembrandt sau în picturile lui Gauguin. Diana lui Rembrandt îi amintește proustianului Pavel de Diana sa din cartierul Alexandru, „Diana cea de carne”, cu trupul ei mic, „ca un obiect de lux”, îmbrăcat în halat albastru, bînd bere în garsoniera ei de-o palmă, de peste Bahlui. Nudul Dianeii amintește de începuturile lumii, de Adam și Eva, care și-au pierdut Paradisul.

Literatura pare să aibă rolul autoconservării

Pavel este „fiul meșterului”, fiul lui don' Costică, sticlarul, privatizat după revoluție și cu multe relații în fosta Securitate, cazată acum în vile uriașe cu geamuri negre și semănînd cu niște cavouri. Pavel nu înțelege de ce lumea este rea, de ce țara e condusă tot de „Ei”, cum poate muri un om „care știa să ridă așa cum ridea Veronica” sau de ce Paradisul este „suprimat de rușine și teamă”. De mic, Pavel a fost învățat să se roage lui Dumnezeu doar pentru lucrurile mari, pentru pacea și sănătatea oamenilor, iar dorințele sale cele mai apropiate, cele mai arzătoare, le încredința carasului primit de la don' Costică.

Cu peștele din acvariu Pavel și-a putut permite orice, fără să-i fie rușine de nimic. Dumnezeu și peștele își împart astfel rugăciunile lui Pavel, micile secrete ascunse în sufletul adolescentului, nefericirea și frustrările sale.

Nimic nu poate acoperi golul pricinuit de moartea Veronicăi: nici nudul Dianeii, nici rolul de Acteon, nici aminti-

rile de pe malul Prutului, ritul misterios păzit de grăniceri zi și noapte, iar „Pavel se culcă în iarba verde și curată încă. Își întinse brațele în cruce de parcă ar fi avut în piept o gaură enormă și voia să-i dea voie zilei aceleia de august cu soarele ei fierbinte să intre în el nestingherit, ca o mătura într-un ungher ferit...”. Pavel își găsește liniștea într-un petec de verdeață de pe malul Bahluiului urtă mirrositor, iar această aruncare în iarbă amintește de gestul soldaților ruși care, istoviți după o luptă grea, se culcau în zăpadă.

Realității vulgare, absurde și agresive din peisajul citadin, care îl duce pe om pe culmile disperării și îl face să-și piardă identitatea, îi sînt opuse mici „oaze de tandrețe”, iar scriitoarea luptă prin scris împotriva urtului ce o înconjoară. Peisajele sînt însoțite de numeroase portrete de interior, romanul ricoșează ca o oglindă uriașă lumea, iar literatura, care încearcă să înlocuiască paradisurile suprimate, pare să aibă pentru Mariana Codruț, la fel ca și în cazul lui Kafka, rolul autoconservării, devenind astfel un mod de viață.

Mariana Codruț, *Nudul Dianeii*, colecția „Ego. Proza”, Editura Polirom, 2007, 19.95 lei

IRIS MURDOCH » DISCIPOLUL

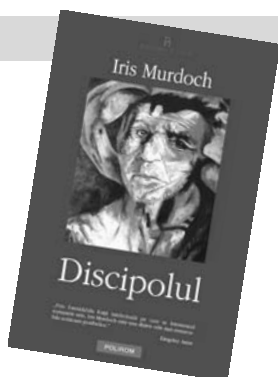
Jocul iluziilor

Iris Murdoch este una dintre „scriitoarele preferate ale britanicilor”. Romanele sale, intense și ciudate, poartă amprenta filosofiei lui Platon și Sartre, dar și a psihanalizei freudiene. Pentru Murdoch, o artă mare, așa cum este cea a lui Shakespeare, trebuie să fie „impersonală”. „Viața este comică pentru că nu este tragică,

ci mai degrabă teribilă”, spune autoarea romanului *Discipolul*, într-un interviu acordat unei reviste franceze.

Acțiunea din romanul *Discipolul* se petrece într-un oraș imaginar, cu numele Ennistone, adică orașul lui „N”, naratorul „discret” al întîmplărilor, care se declară încă de la început un martor rece și

impersonal al acțiunii, o prezență camuflată, o voce tainică, un moralist, o umbră. Ennistone este un oraș labirint, care amintește de Bleston, oraș al rătăcirilor din romanul *Petrecerea timpului* de Michel Butor. Ennistonienii sînt adepți ai puritanismului, tradiționaliști care se țin la distanță de vicile Londrei. Acțiunea se împletește în jurul celui mai important ennistonian, filosoful John Robert Rozanov, al cărui singur discipol este George, din onorabila

Colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2007, 34.95 lei

TREI RĂSPUNSURI DE LA MARIANA CODRUȚ

„Nu am încredere în cei care scriu după rețete”

Ați debutat cu un volum de poezie, dar ultima carte, apărută la Polirom, este un roman. Cum a fost drumul de la poezie la proză?

Am abordat proza pentru că aici pot valorifica experiențe pe care nu le-am putut prinde în poezie și pentru că oferă libertăți pe care mi s-a părut că nu le îngăduie cu prea multă ușurință poezia. Am început timid – cu bucăți de proză poetică, apoi cu mici proze scurte –, trecând apoi direct la narațiunea de mai mari dimensiuni. *Casa cu stururi galbene*, primul meu roman, a fost un act de curaj și, poate, și de inconștiență, care însă mi-a cerut multă muncă. Dacă acum voi fi știind vreun lucru despre tehnica prozei, l-am învățat, să spun așa, la... „locul de muncă”, adică tatonând, umplind paginile, ștergându-le și iar umplându-le, dându-mă cu capul de pragul de sus ca să-l văd pe cel de jos. Fiindcă, deși am învățat la școală, și eu, firește, tot felul de scheme narrative și teorii despre proză, le-am evitat întotdeauna și nici nu am încredere în cei care scriu după scheme, rețete etc. Ca să nu mai spun ce tare mă contrariază înșii care citesc un roman prin asemenea „ochelari”, căutând simboluri, structuri etc.

Critica v-a numit „optzecistă discretă”. Cum vedeți apartenența dumneavoastră la poezia optzecistă?

Ca să fim mai exacti, nu critica m-a numit „optzecistă discretă”, ci numai un critic, jucăuș când vrea, a-nume foarte talentatul Bogdan Crețu. Trecând peste asta, dacă poezia

optzecismului pur și dur e una a „jocului și a spumei”, vreau să vă spun că nu am nimic împotriva ludicului, a invenției lingvistice etc., ba chiar le folosesc și eu, deși doar ca ingrediente. Însă, pe vremea când explodase sus-zisa poetică, eu mă simțeam mult mai atrasă de scriitorii de limbă germană de la noi, din mișcarea numită Aktionsgruppe Banat – poeți pe care, „optzecistă discretă”

fiind eu, adică circulând rar în lumea literară –, nu i-am cunoscut în carne și oase niciodată. Formula lor estetică era mult mai aproape de modul cum gîndeam eu poezia decît formula nucleului dur al „Cenaclului de luni”. (Și probabil și alți optzeciști – ca Ion Mureșan, Ioan Es. Pop, Mariana Marin și s.a., pe care-i prețuiesc – se simțeau mai aproape de autorii antologiei *Vint potrivit pînă la tare*. Dacă greșesc, e numai vina mea!) Iar la o emisiune recentă a Marinei Constantinescu, avînd-o ca invitată pe Herta Müller, am putut constata că și formula lor umană îmi impune: gravitatea și curățenia morală cu care a văzut și vede această mare scriitoare lucrurile în general m-au copleșit.

Nudul Dianei este un roman despre demonii tinereții, iar personajul Pavel Adam pare a fi și un proustian, și un dostoevskian. Este el un reprezentant al generației actuale?

Personajul meu din cel mai recent roman apărut la Polirom, *Nudul Dianei*, are un model în realitatea imediată și, prin urmare, este un reprezentant al generației actuale, din partea ei umbrată, cea dispre „România profundă”. Asta nu înseamnă că e neapărat și reprezentativ. De pildă, unul din clișeele despre tinereții de azi – dar eu dezavuez dintotdeauna clișeele – spune că aceștia sînt dezinhibați sexual și social. Pavel Adam nu prea e... În fine, eu n-am făcut decît să spun povestea lui simplă. Dacă el s-o fi dînd dostoevskian sau proustian, îl privește, n-are decît să se dea ce-l taie capul!...

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

familie de quakeri McCaffrey. George este un fel de „oaie neagră” a familiei, „oaia rătăcită”, discipolul favorit al filosofului, „singurul păcătos justificat”, un individ ciudat a cărui viață a fost o criză continuă, departe de orice morală.

Cu o personalitate haotică, „bălăcindu-se în propriu-i fel de a fi”, George devine un exponent al unei lumi mai reale decît cea a indivizilor cuvințioși și morali care-l înconjoară și care nu-și dau seama

„cît de îngrozitoare și serioasă e viața”.

Rozanov este totuși figura emblematică a romanului, un filosof care-și poartă cu greu povara conștiinței sale. „De ce gîndurile nu-și pierd proprietarii?”, „Pînă unde poate duce blestemul memoriei?”, „Cum poate simțirea să constituie o dovadă?” sînt întrebări chinuitoare pentru John Robert Rozanov, filosoful condamnat să nu-l intereseze „nimic altceva decît totul”. Întreaga

filosofie morală a lui Rozanov se bazează pe dialogurile platonice. Ennistine îl așteaptă pe Rozanov, exilat în America de mulți ani, ca pe un magician și ca pe un tîmăduitor. Romanul fascinează printr-un misterios joc al iluziilor în plasa căruia cad, rînd pe rînd, aproape toate personajele. La marginea scenei rămîne doar Rozanov, salvatorul ce nu poate fi salvat, un dostoevskian de tipul lui Ivan Karamazov, un jucător care nu are nimic de pierdut.

PUBLICITATE

Economie, Jurnalism, IT, Medicina, Arhitectura!

Demonstrează ca esti EXCELENT in domeniul tau!

www.studentul.anului.ro

Parteneri

Parteneri media

Un proiect Voluntari pentru Idei si Proiecte

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

L-ați ascultat în Festivalul George Enescu
Ați descoperit în el un mare dirijor
al contemporaneității

VALERI GERGIEV
revine la Radio România Muzical

Duminică, 28 octombrie 2007, ora 16,00
În transmisiune directă de la Stockholm
MAHLER cu Orchestra Radiodifuziunii Suedeze

Suplimentul de cultura
DILEMAVECHE
ORCHESTRATOR CULTURAL
SAPTESERI
PORT.ro

97,6 și 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Am aruncat *Suplimentul de cultură* în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE ASCULTĂ PE:

www.supliment.polirom.ro/
radio.asp

O emisiune de George Onofrei și Anca Baraboi

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Balcanic (t)rock

Ca în fiecare an, când cade bruma ies la „moșie” să adun dovleci.

Pe-aici li se spune „turcești”, proveniența lor fiind, probabil, Imperiul Otoman. Dacă judecăm bine, ar putea fi teritoriul Bulgariei de azi. Vecinii de peste Dunăre sînt specialiști recunoscuți în leguminoase. Noi, aștia de dincoace, am căpătat renume de specialiști în... fleacuri. Țara miticească ni se spune, sau ne spunem noi, ca să justificăm păcate, rele & lichele... Dar, se știe, nasc și p-acilea oameni. Nasc, și emigrează în alte țări, să-și împlinească vocația fără obeșale luptei cu morile de vînt ce macină... vorbe! Vorbe-n parlamentul actual, vorbe-n M.A.N. a regimului trecut, vorbe la curtea ante- și interbelică, locuri unde se

imprimat pe discurile ajunse la urechile mele. (Nici Pogues, în cîntecele de beție irlandeză, parcă n-au asemenea chestii... Doar Toy Dolls folosesc ironie și gaguri de-acest fel, dar ei nu sînt rockeri celebri, ci punkeri fără vîrstă!)

Textul piesei Sfinx prelucrează stihuri alcătuite de Anton Pann. Cum pot zice c-am crescut cu *Povestea vorbii* pe masă, știam varianta originală încă de cînd am recitat-o pe dinafară lui Taica-mare, deținătorul bastonului ce-mi inspira mai mult elan decît orice recompensă la învățătură.

„Prelucrarea” începe de la titlu: Pann scria *Călătorul și stejarul*. Necesitate de ritm, adaptarea versului la compoziție poate fi de înțeles cînd nu afectează esenția-

lul. Dar: „lucru nesăbuit/natura-a rînduit” m-a făcut să pufnesc în rîs chiar la prima audiere (difuză piesa Florin-Silviu Ursulescu la una dintre emisiunile Radio 3). Originalul spune: „Dumnezeu a rînduit!”. Mai încolo „Bine-

facut Dumnezeu” este înlocuit cu „bine că n-a fost mai greu” (fructul stejarului, ghinda picată pe nasul călătorului tolănit cu burta-n sus la umbră). Pricpeam eu că textele rock nu trebuie să facă propagandă religioasă, asta era condiția difuzării în perioada comunistă, dar mi-era ciudă și nu-nțelegeam de ce. (Piesa *Sinteze* se numea inițial *Superstiții*; i-au schimbat titlul ca să fie pe disc?!). Poate pentru că se găseau alte variante de text? Nu eram prea credincios, să mă deranjeze ocultarea lui Dumnezeu, totuși... (T)Rockul ăsta e al naibii de balcanic!

Întors acasă cu dovleci, mi-am pus discul și-am deplîns (iar!) traiectoria lui Dan Aldea, plecat din țară în 1981, specializat în munca de studio, apreciat & remunerat, dar fără un LP personal de referință în domeniu. Fost Sfinx al rockului balcanic, Aldea e un român care n-a ajuns o celebritate de 15 minute și are bunul-simț de-a nu reveni să ceară *de la stat* recunoștință, ca duzini de alți „foști”.

poți gîndi încălzit de arsura primului rachiu de anul ăsta, distilat anost din prune, zarzăr și boască de struguri? Ei, da, uneori te mai gîndești la nemurirea sufletului, dar nu cînd culegi dovleci...

Și-n vreme ce colectam bolovănoasele roade, mi-a venit în minte o foarte frumoasă melodie rock. Balcanică, de-a noastră: *Călătorul și copacul*, piesă Sfinx, pusă pe discul *Lume albă*, editat la Electrecord în 1975. O știu pe dinafară, nu-mi trebuie iPod s-o „ascult” oriunde poftesc: la circiuma „Cățeua leșinată”, în sala de festivități Valahia din Tirgoviște sau – cum povesteam – pe moșia de zestre... Ce piesă!

Începe ca o șotie muzicală: „Un', doi, trei, șil”. Și, după ce-au dat tonul, vocaliștii (Aldea + Cernea) își trag nasul, gest inconfundabil și ghiduș, specific muzicanțului ambulat pe ulițe balcanice. Gest pe care menestrelii burgurilor vestice poate că nu și-l permitteau, iar rockerii faimoși, cu piese inspirate din folclorul anglo-saxon, german, celt etc., nu l-au

CENTENARUL MIHAIL SEBASTIAN

Fraz\ cu fraz\, sunet cu sunet

Scrie undeva în jurnal Mihail Sebastian despre felul în care absoarbe muzica. Cum a ajuns la ea, o explică într-un răspuns dat lui Antoine Bibescu. Nu ar fi avut o înclinare naturală pentru muzică. „Am venit spre muzică din curiozitate, pentru a intra într-un domeniu pe care nu-l cunoșteam – și cred că am început să o iubesc prin aplicație, prin efort”.

Admirabilul intelectual nota că nu trăia decât rareori momente de „abandon adevărat”, întrebîndu-se și dacă abandonul, extazul, este felul „just” de a asculta muzica. „Nu am încredere în reveria confuză, puțin destrămată, în care mă las legănat în timpul unui concert. Încerc, dimpotrivă, să ascult frază cu frază, analitic, gramatical. Încerc să ascult o bucată de muzică așa cum citesc o carte”. Citea și recitava, cum o indică multe notații ale jurnalului și avea uneori nevoie de ore întregi pentru a descrie un „gest”, fără să se rușineze atunci cînd își mărturisea emoția. Casals, în compania lui Enescu, îi dăduse lacrimile.

Alter ego-ul lui, cronicarul Flaminus se distanța de prima reacție emotivă înregistrată în jurnal, despre acel concert ce încheia seria serilor Enescu din stagiunea 1937, dar numai pentru a explica de ce i se păruse o „teribilă lecție de

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

artă și, poate și de viață”. Întîlnirea dintre Casals și Enescu nu fusese deloc accidentală. „Între arta maestrului spaniol și arta maestrului român există o profundă legătură intimă. A defini jocul lui Casals înseamnă a-l defini în același timp pe cel al lui Enescu, fiindcă amîndoi au aceeași concepție despre muzică. Ei nu sînt virtuozii. Grandoarea lor vine din simplitate. Ei nu ne surprind, nu ne seduc. Acceptăm mesajul lor cu sentimentul că acceptăm adevărul. Există instrumentiști mari a căror forță de a ne «epata» prin realizările lor de ordin tehnic, prin aspectul «acrobat» al științei lor, prin partea teatrală a virtuozității lor. O spun fără nici o nuanță de dispreț, fiindcă un mare virtuos este un fenomen destul de rar și el merită admirația publicului.”

Nu trebuie confundate totuși muzica și virtuozitatea, așa cum nu trebuie confundate poezia și versificația. Nu înseamnă că ești poet, dacă ai o facilitate excepțională de a scrie versuri. A cunoaște secretele unui instrument și a triumfa asupra tuturor dificultăților sale nu înseamnă că ești un muzician. Dacă nu măș teme de paradox, aș spune că muzica începe acolo unde se termină virtuozitatea. Un mare muzician depășește orice problemă de ordin tehnic, fiindcă o rezolvă simplu, fără să o facă obiect de preocupare, fără să îi acorde o valoare în sine. Posesiunea supremă a unei tehnici este, poate, de a o face invizibilă. Pablo Casals își domină instrumentul cu această ușurință care face modestia unui mare senior... În ce privește concertul de Brahms

pentru vioară și violoncel, el ne permite să înțelegem mai bine identitatea de stil, înrudirea spirituală, solidaritatea artistică dintre George Enescu și Casals.”

Lecție de artă, concert „de neuitat” sînt atribute ce revin rar în cronicile lui Sebastian. Le mai capătă doar concertele Filarmonicii din Berlin, la București în mai 1936. „Este un ansamblu simfonic de o precizie, de un echilibru, de o omogenitate, care fac din această orchestră un soi de instrument unic, extrem de complex, foarte puternic, dar comandat, s-ar spune, de un singur resort central.”

Foarte rar în străinătate (și niciodată la noi...) o orchestră ne-a dat un astfel de sentiment de plenitudine organică... Totul este supus unei legi a ansamblului, cu un sens al coeziunii, cu o știință a detaliului, cu o inteligență a planurilor sonore care dau fiecărui sunet funcția sa de finețe minuțioasă... Nu abuzezi cînd vorbești de un relief sonor, atunci cînd e vorba de o astfel de orchestră. Există un volum, o profunzime, o înălțime a masei sonore, iar această «masă sonoră» posedă cele trei dimensiuni ale sale, contururile sale, realitatea ei fizică în spațiu. Se văd marile linii arhitectonice, se poate urmări logica construcției, etajele ei, planurile din spate, aripile ei simetrice. Se vede muzica. Ea obține o forță veritabilă vizuală și, credeți-mă, nu este o simplă imagine... Meseria de critic este umiltoare după o asemenea emoție...”

Fără comentarii.

Violoncelistul Pablo Casals

O materie sufocantă, Sfântul Duh și Caius Iulius Caesar

Ca toată lumea, într-o optă am făcut latina cu o profesoară de română. Avea ochii verzi și zîmbea mereu. Mare lucru nu țin minte, iar dacă mă întreabă cineva de declinări, dau și acum, ca și atunci, rușinată, din colț în colț.

La liceu l-am avut pe Țiți. De la Cicero, stîlcit cu limba printre dinți de magister însuși. La început ne-am temut de el, deh, după faima clădită-n zeci de ani de păstorit loaze ca noi, apoi am început să-l luăm peste picior. Nu exista vreo notă mai mare de 8 decît prin necerțate minuni dumnezeiești, dar nici latină nu știam. Aveam însă mereu manualul pe bancă. Lipsa lui se pedepsea cu nota 2.

Nu mai știu cum a fost prima lucrare scrisă. Probabil, suficient de mediocră încît să n-o țin minte. Pentru Kadra-ba însă, o teză la latină se pregătește din timp și cu sfințenie. Zic cu „sfințenie” pentru că numai bunul Dumnezeu te mai poate apăra în astfel de clipe. Pentru început, e bine să-ți pîrăști colegul de bancă dacă vezi că încearcă să copieze la religie – blasfemie curată –, pentru că așa poți fi sigur că te vede Cel de Sus. Cumperi bomboane pentru frățior sau surioară, după caz, donezi cerșetorilor pachetelul cu mîncare, te oferi să cumperi pîine și să umpli sifoanele, în fine, faci tot ce poți ca să-ți arăți virtuțile. A-poi intri în cea mai apropiată biserică și te rogi fierbinte, astfel încît Dumnezeu să se milostivească de tine și să pogoare Duhul Sfînt asupra-ți în ziua tezei cu pricina.

Intocmai a făcut și Kadra-ba (mă rog, mai puțin partea cu sifoanele, care nu se inventaseră pe-atunci), inchiupindu-și „cum Dumnezeu atoevăzător și atoeștiutor va trimite asupra lui, aplectat peste caiet, limbi de foc pentru a-l răsplăti”. Cu-o noapte înainte, rostești de opt sute de ori *Slavă ție, Fecioară!, Tatăl nostru și Crezul*, iar la trezire faci o cruce mare și te mai închini odată. Din nefericire, pregătirile nu-ți lasă timp să înveți nici măcar declinarea-ntîi. Iar asta poate fi fatal, căci peste Kadra-ba Duhul Sfînt n-a pogorit din cer. În schimb, a pogorit în carnetul de note un necurat „insuficient”. „Cele cîteva fraze scrise conțineau un număr de greșeli aproape egal cu numărul rugăciunilor rostite.”

Arena cu profesori de latină

Nici elevul Papoušek n-a avut mai mult noroc, dînd nas în nas cu însuși Caius Iulius Caesar. Il asculta cu ochii mari și inima cît un purice, zvrzîcolindu-se prin somn cu gîndul la ultimul examen la latină, nepromovat cu 4. „Cînd părinții sînt informați despre notele voastre sla-

POVEȘTI DE ADORMIT PĂRINȚII

Diana SOARE

be, vă temeți de bătaie și vă speriați de lucrările scrise. Nu meritați milă. Ar fi indicat să vă duca în arene și să fie asmuțiți împotriva voastră profesorii și directorii de școli medii, înarmați cu săbii scurte. Apoi licitorii să vă întrebă în public despre compoziția la latină. Răspunsurile voastre i-ar infuria pe profesori, care v-ar ucide în nisipul arenei, fiindcă nu știți să întrebuințați conjunctivul și infinitivul *cum accusativo*.”

Cît despre Chocholka... Chocholka își cerea voie afară de cîte ori îi venea rîndul să fie scos la tablă și ascultat. La fel făcu și la prima lucrare de latină din viața lui, lăsînd în urmă, în drumul spre closet, fraze precum: „Masa nu e nici înaltă, nici lată», «Călcîiul este o parte a

corpului», «Mama nu e soră», «La Roma erau multe case», «În grădina sînt copaci» și o foaie fără de greșeli, albă ca neaua.

Pe 15 octombrie 2007, într-o campanie derulată de TVR, latina era desemnată „materie sufocantă” pentru elevii de gimnaziu.

Jaroslav Hašek, *Micul scamator (culegere de povestiri umoristice)*.
-n române[te de I. Peltz (I Tr. Ionescu-Ni[cov, Editura Tineretului, Bucure[ti, 1965. Prefa]\ de Marlin Sorescu.
Ilustrații de Jan Brychta

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Nu mai există dreptate

Mă îndreptam spre vizuină, pe o căldură timpită, cu gîndul la salata de morcovi cu care mă așteptam soața și cu chef nebun de cariceală. Pînă în toamnă aș fi avut deja nepoți. La un moment dat, în colbul potecii, mi-a fost dat să văd un lucru abominabil: doi cai băteau un Țigan. Era bătrîn, sâracul, nu mai putea trage la car, de ce să-i mai dea mîncare? Nu mai era, vezi doamne, *rentabil*. După o viață întreagă de trudă și umilințe, încercam acum să-l extermin, lovindu-l cu copitele în piept și prăsele și umplîndu-l de sînge. Unul din cai părea de-a dreptul fascinat de teribilul spectacol. În debordarea de forță brută, puletele i se lungise la cote hiperbolice. Credeați că vrea să-i spargă omului craniul cu el.

Am început să mă gîndesc atunci la toți oamenii pe care-i creștem noi pentru treburile casnice și chiar pentru mîncare. Personal, n-aș putea mîncă om. Pute. Dar am auzit de berbeci, cum că ar crește pui de ghiaur pentru tăiere. Niște barbari. M-am apropiat de armăsari și, fricos din fire cum mă știți, i-am întrebă timid: *ne-nea, de ce dați în om?* La rîndul lui, deloc timid, cel cu mătîringa mare mi-a plasat-o exact între ochi, de două ori, cu balans și precizie perfecte. Am leșinat

instant și în inconștiența mea divinitatea mi-a deschis ochii suflului, pe dinăuntru. Se făcea că lumea se întorsese cu fundul în sus și că oamenii deveniseră stăpînii noștri. Primarul, în loc de măgar, era om, cu toate că niște băbuțe, așteptîndu-și rîndul la audiențe, îl flatau în lipsă, zicîndu-i bou, porc, sau generic – animal. Președintele era tot om! Rechinii parlamentari, deși pare absurd chiar și pentru un vis, erau oameni. Iar noi eram folosiți pentru muncile casei sau pentru carne, lapte, ouă. Ba, unii din ei, pe nume *cio-bani*, regulau oi. Doamne, iartă-mă, am visat oi homofile!

Într-un colț al visului meu, doi Țigani băteau un cal și îl lăsu să moară în drum. Si nici unul din ei nu prezenta erecție.

» Se făcea că lumea se întorsese cu fundul în sus și că oamenii deveniseră stăpînii noștri. Primarul, în loc de măgar, era om, cu toate că niște băbuțe, așteptîndu-și rîndul la audiențe, îl flatau în lipsă, zicîndu-i bou.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Ceseranu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Serban Foartă, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică. **Carte:** Luminia Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. **Muzică:** Victor Eskenas, y,

Dumitru Ungureanu, Răzvan Tuța. **Film:** Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov. **Arte vizuale:** Matei Bejenaru. **Cartotură:** Lucian Amariu (Jup). **Grafică:** Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Andreea Archip

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodipet din țară sau oricărui oficiu postal. Cîtorui din străinătate se pot abona la adresă: export@rodipet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Țipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îl aparține autorului ». „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază